

HELVEDE

og en kærlig Gud

CLAUS TØNDERING

Claus Tøndering

Helvede
og en kærlig Gud

Copyright © 2023 Claus Tøndering (claus@tondering.dk).

Publiceret under en [Creative Commons Kreditering-Ikkekommerciel-Ingen afledninger 4.0 International \(CC BY-NC-ND 4.0\) Licens](#).

Bogen blev i 2007 udgivet på tryk af forlaget Logia under Forlagsgruppen Lohse.

Hvor intet andet er anført, er bibelteksten taget fra den autoriserede oversættelse, © Det Danske Bibelselskab 1992.

Bibeltekster mærket med »DFB« er taget fra Den Frie Bibel (denfriebibel.dk), som er en copyright-fri oversættelse af Bibelen.

2. udgave, november 2023

Indhold

1 Kan vi bære tanken om Helvede?	2
2 Reddet!	8
3 Holdninger til fortabelsen	13
4 Fortabelsen	19
5 Helvede – sprogligt set	24
6 Helvede – bibelsk set	35
7 »Gud er kærlig, men ...«	44
8 Guds dobbelte kærlighed	55
9 Hvad Groucho Marx kan lære os	62
10 Evangeliet om den hævnende Gud	74
11 Helvede – evig pine eller evig død?	83
12 Helvede – en Guds nåde for den utilgivne?	99
13 Hvem? Mig?	105
14 »Guds kærlighed ej grænse ved ...«	111

Kapitel 1

Kan vi bære tanken om Helvede?

De to skikkelser gik langsomt hen ad den lange hospitalsgang. Den 10-årige pige gik beklemmt med sin mor i hånden. Da de kom til stue 148, standsede de op og kiggede forsigtigt ind.

»Det er her, mormor ligger,« sagde kvinden. De gik sagte hen til sengen. Den gamle dame lå stille og sov. Slinger forsynede hende med ilt og næring, men der var ikke meget liv at se i den aldrende krop.

»Hej, mor,« sagde kvinden højt, men der kom intet svar fra den sovende.

Kvinden og hendes datter blev stående nogle minutter hos den gamle dame, så gik de igen.

Ude på gangen kiggede den lille pige frygtsomt op på sin mor. »Mor, er mormor ved at dø?« spurgte hun forsigtigt.

»Ja, det er jeg bange for,« svarede kvinden.

Den lille pige tænkte sig længe om.

»Mor, tror mormor på Jesus?« spurgte hun så.

Kvinden sukkede dybt. Hun vidste, hvor det bar hen. »Nej, det gør hun nok ikke,« svarede hun stille.

Atter en lang pause.

»Kommer mormor så ikke i himlen?«

Moderen havde ventet dette spørgsmål, og hun havde forbedret sig på, hvad hun skulle gøre, hvis det blev stillet: Frem for alt gjaldt det om at krybe udenom!

»Vi må stole på, at alting ligger i Guds hænder,« svarede hun undvigende. »Gud elsker mormor meget højt.«

Den lille pige tav. Hun havde ikke fået svar på sit spørgsmål, men hun kunne ikke finde mod til at stille det igen.

Hvad ville vi have svaret i kvindens sted? Hvordan ville vi have reageret, hvis det var vores barn, der spurgte til sin ikke-troende bedstemors eller bedstefars skæbne efter døden? Ville vi også krybe udenom? Eller ville vi forsøge os med et »ja, min ven, mormor havner sandsynligvis i Helvede, hvor hun vil blive pint i al evighed!«? Og hvad ville sådan et svar gøre for en lille piges tro på en kærlig Gud? Eller for den sags skyld: Hvad ville sådan et svar gøre for et voksent menneskes tro på en kærlig Gud?

Hvis vi tror på, at Bibelen taler sandt, når den fortæller, at et menneske kan gå fortabt, må vi også erkende, at fortabelsen kan ramme et menneske, vi elsker meget højt. Hvordan håndterer vi den situation? Hvordan forener vi troen på Guds grænseløse kærlighed med den kendsgerning, at Bibelen uomtvisteligt taler om fortabelse og Helvede som en realitet?

For mange år siden stødte jeg i en bog tilfældigt på denne sætning: *Helvede er en side af Guds kærlighed*. Den sætning stiller i al sin provokerende enkelhed sagen på spidsen. Den bed sig fast i min bevidsthed, og jeg kunne ikke slippe den. Kunne det virkelig passe? Var det muligt at se fortabelse og Helvede som en side af Guds kærlighed? Jeg håber i denne bog at kunne påvise, at svaret er *ja*.

Kirken har ofte haft et meget anspændt forhold til Helvede. På den ene side har vi de skræmmende dommedagsprædikanter, der med angsten som våben prøver at overtale folk til at tro på Jesus. Ved at fremmane et levende og skræmmende billede af Helvedes evige pinsler forsøger de at skabe så megen frygt, at deres tilhørere ikke tør andet end gribe fat i Jesus. Gud får sig en neurotisk slavehær i stedet for glade børn. Især fra lidet troværdige biograf- og tv-film kender vi til forfærdelige mennesker, der strør om sig med sætninger som: »Den pige er et Djævelens barn! Hun ender i Helvede!«

På den anden side har vi fornægterne. Den meget store flok mennesker, der (i kor med for eksempel Jehovas Vidner) udtaler, at tanken om Helvede er uforenelig med en kærlig Guds natur. Troen på Helvede er en barbarisk overlevering fra den mørke middelalder, siger de.

Bibelen påstår imidlertid noget andet. Hvis man tager Bibelens ord for pålydende, kommer man ikke uden om, at der findes et virkeligt Helvede. Der findes mange eksempler på, at Jesus selv fortæller om et håndgribeligt Helvede. Men de fleste bibeltro kristne gemmer denne tanke i et lille, fjernt hjørne af deres bevidsthed, hvorfra de kun yderst nødtigt finder den frem. Det er nemlig ikke sandt, når adskillige film og romaner antyder, at dybt troende kristne er hævnerrige personer, der ynder at true ikke-troende med Helvede. Jeg vil ikke benægte, at den slags blodtørstige mennesker findes, men de allerfleste kristne går helst i en stor bue uden om al tale om Helvede.

De fleste af os har yderst svært ved at skabe harmoni mellem vores tro på Guds kærlighed og Bibelens ubestridelige tale om Helvede. Mange kristne ønsker vist inderst inde, at Helvede slet ikke eksisterede. Vi bryder os ikke om det, vi accepterer det som et nødvendigt onde, men vi undgår helst at tænke på det – især hvis vi har gode venner eller familie, der ikke er troende.

Men en gang imellem bliver vi konfronteret med Helvede. Når en af vores kære ikke-troende venner dør, kryber tanken frem: Vil Gud virkelig lade ham eller hende ende i Helvede? Og afhængigt af vores psykiske sammensætning vælger vi enten at resignere, at blive vrede på Gud eller at opgive vores tro.

Det er desværre også en kendsgerning, at kirken har haft meget få trøstende ord at sige til de efterladte, hvis højtelskede, ikke-troende forældre eller venner er gået bort. Når et menneske mister sin troende mor, er vi hurtige til at minde om, at der jo ikke er tale om et *farvel*, kun om et *på gensyn*. Vi er hurtige til at forsikre den efterladte om, at den døde nu er hos Gud, og dér har hun det godt.

Men hvad har vi at sige til den person, der lige har mistet sin ikke-troende mor? Som regel ingen verdens ting! Jo, vi kan da sige noget om, at alting ligger i Guds hånd, og at vi ikke kan vide, om moderen på sit dødsleje tog imod Jesus; og det er jo sandt nok, og det er da et håb, vi har lov at have. Men det virker ofte som et meget tyndt strå at klynge sig til, for vi ved jo godt, at Jesus siger, at mange mennesker følger den brede vej til fortabelsen, og kun få finder den snævre port til livet.

Vi har masser af kristne sange og salmer, der opfordrer os til at lovprise Gud for alt det pragtfulde, han har gjort for os. Og med rette! Men jeg kender ikke én eneste salme, der henvender sig til den sorg, som enhver kristen, der har mistet en ikke-troende ven, må føle. Hvis man lige har måttet se i øjnene, at en person, man har elsket, nu er fortabt for evigt, er det svært at lægge den rigtige iver i lovprisningen af Guds frelsesgerning.

Noget af forklaringen er, at der vitterlig er meget lidt trøst at give, når et menneske går fortabt. Også Gud er bedrøvet over det. Men ulykken er, at vi ofte helt opgiver at forstå, hvad der sker. Vi gemmer sorgen dybt i vores sind, prøver at ignorere hele problemet og lader tvivlens slange hviske til os: »Er Gud egent-

lig kærlig, når det kommer til stykket?»

Som kristne er vi underlagt en kæmpemæssig, kollektiv fortrængning af et meget stort og væsentligt spørgsmål: Hvordan kan en kærlig Gud tillade, at nogen går fortabt? Hvordan kan vi tro på, at Gud er almægtig og grænseløst kærlig, når han samtidig nægter min far eller ven eller hustru adgang til sit rige?

Denne bog er et forsøg på at tage fat på dette problem. Men jeg vil samtidig understrege, at det er et emne, jeg nærmer mig med megen bæven. Jeg har ikke et færdigt svar på alle spørgsmålene, og læseren vil bemærke, at ord som »formodentlig« og »sandsynligvis« forekommer ganske hyppigt i teksten; men sådan er det tit med de vanskelige ting i kristendommen – ofte kan vi kun ane sandheden. Så lad mig sige igen: Denne bog er et *forsøg* på at tage fat på dette problem.

Og selv om mit mål er at understrege, at Helvede virkelig *er* en side af Guds kærlighed, så ønsker jeg bestemt ikke at gøre det mindre skræmmende. Hvis du efter at have læst bogen sidder tilbage med tanken »jamen, så er fortabelsen jo ikke så slem,« så har jeg fuldstændig forfejlet mit mål. Det er frygteligt, når et menneske går fortabt. Det står fast! Men det står også fast, at et menneskes fortabelse ikke skyldes, at der er grænser for Guds kærlighed.

Det ville også være falsk reklame, hvis jeg påstod, at bogen vil bringe dyb trøst til den person, der frygter, at en nær ven eller slægtning er gået fortabt. Som sagt er der kun lidt trøst at hente i den situation, og jeg skal nok komme nærmere ind på den smule trøst, der trods alt er at få. Men først og fremmest ønsker jeg at hjælpe de efterladte til at bevare troen på Guds kærlighed, også når de konfronteres med Helvedes virkelighed.

Når du læser bogen, vil du opdage, at jeg bruger ordene

»fortabelse« og »Helvede« lidt i flæng. Mere spidsfindigt opfatter jeg fortabelse som en tilstand og Helvede som et sted, men med baggrund i bogens emne – hvordan fortabelse og Helvede kan forenes med en kærlig Gud – er det ikke altid vigtigt at skelne mellem de to begreber.

Rundt omkring i bogen vil du finde bemærkninger, der er skrevet på en helt anden måde.

Sådan her. Ude i højre side og skrevet med en anden skrifttype end den øvrige tekst.

Sådan markerer jeg indvendinger mod det, der siges i resten af teksten. Jeg er sikker på, at når du læser bogen, vil der jævnligt dukke indvendinger op hos dig. Der vil være ting, du er uenig i, eller situationer, hvor du mener, jeg ikke har tænkt mig ordentlig om. Jeg håber i disse specielt skrevne indvendinger at kunne fange i det mindste nogle få af de tanker, du gør dig.

Kapitel 2

Reddet!

Det væsentligste budskab i Bibelen er, at Jesus er kommet for at frelse os.

Hvis du holder af pinlige situationer, kan du prøve ved en verdslig sammenkomst højlydt at bekendtgøre, at du er *frelst*. Først vil der opstå en pinagtig tavshed, og de øvrige tilstedeværende vil umiddelbart stemple dig som religiøs fanatiker. Men når det første chok har lagt sig, vil det hurtigt vise sig, at du har valgt et meget uheldigt ord.

Bibelen fortæller os, at vi som kristne er frelst på grund af Jesu død og opstandelse; men ordet »frelst« har en meget negativ klang i mange menneskers ører. Det klinger af selvretfærdighed, hovmod og farisæisme.

Det er underligt, at ordet har fået den klang, for egentlig betyder »frelst« jo blot »reddet«. Meningen er, at vi er blevet reddet fra at gå fortabt. Og bliver man reddet, har man i hvert fald ikke sig selv at takke for det. Det er altid en anden person, der er redningsmand. Er man blevet reddet, har man ingen grund til at føle sig bedre end andre, man har ingen mulighed for at sige: »Det klarede jeg vel nok godt!«

Hvis man er blevet reddet – frelst – fra at dø, er der absolut ingen plads til selvretfærdighed, hovmod og farisæisme.

* * *

Ordet *evangelium* betyder »gode nyheder«. Når vi siger, at der i det Nye Testamente findes fire evangelier, udtrykker vi os egentlig forkert. Der findes kun ét *evangelium*, men der er fire personer, der har fortalt evangeliet i det Nye Testamente.

De gode nyheder går ud på, at Gud vil redde os, *frelse os*. Han vil redde os fra den fortabelse, som menneskeheden ellers kan se frem til. Han vil redde os fra Helvede. Og Gud er en handlingens Gud. Han nøjes ikke med at *ønske* at frelse os, han *gør* også noget ved det! I Jesus er han selv blevet et menneske og har påtaget sig den straf, som vi alle har fortjent.

Vi er nødt til at begynde vores gennemgang af Helvede med en gennemgang af frelsen; for hvis vi ikke kender til frelsen, og hvis vi ikke ved, hvordan Gud bringer frelsen til menneskene, har vi ingen mulighed for at forstå Helvede og forstå, hvordan Helvede kan være en side af Guds kærlighed.

I dette kapitel vil jeg derfor kortfattet gennemgå de vigtigste elementer i kristendommens lære om frelsen. Hvis du, kære læser, allerede er velbevandret i dette spørgsmål, er du velkommen til at springe kapitlet over og gå videre i bogen.

Bibelen fortæller, at Gud skabte menneskene, som de burde være, men synden kom ind i verden og fordærvede menneskene.

»Synd« er endnu et ord, der har fået en forkert klang i de fleste menneskers ører. I medierne benyttes ordet ofte med et skævt smil om forskellige seksuelle aktiviteter. Men i kristen forstand er der tale om synd, når vi er ulydige mod Gud. Hensynsløshed er synd. Ubetænksomhed er synd. Ondskabsfuldhed er synd. Ukærlig opførsel er synd.

Mennesket er syndigt, siger Bibelen. Det er egentlig ganske indlysende. Enhver, der betragter sig selv med et minimum af selverkendelse, vil se en person, der ikke altid er kærlig, ikke altid tager sig af sine medmennesker, ikke altid er omsorgsfuld.

Guds krav til menneskene er imidlertid umådelig høje. Jesus stiller uhyggeligt strenge krav: »Så vær da fuldkomne, som jeres himmelske fader er fuldkommen,« siger han (Matt 5,48). Gud kræver fuldkommenhed af os, intet mindre. Det kan godt være, at jeg føler mig som et bedre menneske end Hitler eller andre superskurke, men der mangler stadig uendelig meget i, at jeg kan leve op til Guds krav.

Gud er retfærdig, og derfor kan han ikke lade onde syndere som os leve. Vi har forspildt vores liv, Gud er nødt til at dømme os – vi er fortabt!

Nej, hold nu lige engang! Jeg er enig i, at vi mennesker kan være ukærlige eller decideret ondskabsfulde. Men hvorfor uddeler Gud dødsstraf for den slags? Er det ikke lige voldsomt nok at sende et menneske i et evigt Helvede bare på grund af en smule ubetænksomhed? Jeg synes ikke, straffen står i et rimeligt forhold til forbrydelsen.

Jeg forstår godt denne indvending; det kan virke, som om Gud helt mangler sans for proportioner. Nok er Gud absolut hellig og absolut retfærdig, men retfærdighed betyder vel netop, at straffen står i et rimeligt forhold til forbrydelsen. Hvis en jordisk dommer dømte en mand til seksten års fængsel for at køre uden cykellygte, ville vi vel ikke se det som en yderst retfærdig dom.

Men naturligvis er det ikke Gud, der mangler sans for proportioner. Det er os. Vi kommer tilbage til spørgsmålet i kapitel 9. Her vil jeg blot sige, at den straf, Gud uddeler, slet ikke kan sammenlignes med den straf, en jordisk dommer udmåler. En jordisk dommer uddeler straf for at opdrage og afskrække. For-

målet med Guds dom er et andet: Guds dom er et udtryk for, at den absolutte godhed på ingen måde kan eksistere side om side med det mindste gran af ondskab. Hvis Gud gik bare den mindste smule på kompromis, ville hans godhed ikke være helt fuldkommen. Men som nævnt kommer der mere om dette i et senere kapitel.

Som sagt: Gud er retfærdig, og derfor kan han ikke lade onde syndere som os leve. Han er nødt til at dømme os til evig fortabelse. (Det er denne fordømmelse, vi skal beskæftige os med i resten af bogen). Men desuden er Gud uendelig kærlig, og han ønsker ikke, at vi skal dø. Tværtimod ser han helst, at vi lever sammen med ham til evig tid.

Så Gud står i et dilemma. På den ene side er han nødt til at straffe os, alt andet ville være uretfærdigt. På den anden side ønsker han, at vi skal leve. Hvordan kan begge dele lade sig gøre?

For at løse dette problem sendte Gud Jesus til menneskene. Jesus levede det fuldkomne liv, som vi alle burde leve, alligevel blev han torteret og henrettet. Ved at lide og dø ufortjent bar han straffen for al vores ondskab. Den straf, der burde være lagt på os, blev i stedet lagt på ham. Han betalte den bøde, som vi burde have betalt.

Og det er ikke kun selve straffen, han har påtaget sig (som hvis en jordisk dommer tilbyder at give en dømt mand penge til at betale bøden med); det var faktisk selve vores synd og skyld, han tog på sig. De onde ting, vi har gjort, bliver fjernet fra os og lagt på Jesus. Vi bliver skyldfri, og han bliver syndebuk.

Dette er frelsen: At Gud reddede os fra straf og død ved selv – i skikkelse af Jesus – at tage skylden og straffen på sig. Nu kan vi få del i det evige liv; ikke fordi vi er fuldkomne og fejlfri mennesker, men fordi Gud tilbyder at fjerne al vores synd ved selv at påtage sig skylden.

Men frelsen bliver ikke påtvunget mennesker: Kun den person, der ønsker at tage imod gaven fra Gud, får den. Hvis vi siger nej til Guds gave, er fortabelsen – Helvede – stadig en uhyggelig realitet.

Derfor er troen altafgørende for, at vi kan blive frelst. At tro er nemlig at sige ja tak til Guds redningsplan for os.

»Tro« er endnu et ord, der ofte bliver misforstået, blandt andet fordi ordet kan betyde flere forskellige ting på dansk. Hvis jeg siger: »Jeg tror, det bliver regnvejr i morgen,« vil jeg ikke blive særlig rystet, hvis det alligevel ikke bliver regnvejr. I den sammenhæng udtrykker »tro« en meget usikker formodning. Det er selvfølgelig ikke den slags tro, der er tale om i kristendommen.

På den anden side fremstilles troende mennesker ofte i bøger og film som personer, der er hundrede procent overbevist om Guds eksistens og godhed. De har en form for tro, der slet ikke kender til tvivl. Den slags tro er yderst sjælden i virkeligheden. Men desværre får netop illusionen om den tvivlsfrie tro mange fortvivlede kristne til at spekulere på, om de nu »tror nok« til at blive frelst.

Men Gud står ikke med et målebånd og måler størrelsen af vores tro. Frelsende tro er slet og ret at lægge sin hånd i Guds og satse på, at han holder fast. Tro er ikke noget, vi skal præstere. At tro er at sige ja tak til Guds frelse. Så enkelt er det.

Kapitel 3

Holdninger til fortabelsen

De allerfleste kristne har nære venner og slægtninge, der ikke har et personligt forhold til Jesus. Og mange kristne har oplevet smerten ved at skulle stå ved en af disse ikke-troende venners grav. Hvis den døde var kristen, ville man kunne mumle et trøstende »vi ses igen«, men hvordan forholder jeg mig ved min gode, vantro vens grav? Bibelen siger, at tro på Jesus er den eneste vej til Guds tilgivelse; men hvordan skal jeg kunne affinde mig med, at min kære ven nu er gået evigt fortabt?

I den situation melder sig næsten uundgåeligt den tanke: Gid det dog var løgn, at dette dejlige menneske går fortabt på grund af sin manglende tro!

Den tanke, at visse mennesker går fortabt, at visse mennesker havner i Helvede, er et af de mest upopulære lærepunkter i den kristne tro. Utallige er de teologer, præster og filosoffer, der direkte benægter fortabelsens mulighed; men til trods for at deres lære strider imod Bibelens klare tale, skal vi nu være meget varsomme med at dømme dem, for inderst inde er der mange af os, der egentlig ville ønske, at disse personer havde ret. Hvordan kan vi med god samvittighed på den ene side påstå, at Gud er kærlig, og på den anden side tro på et Helvede med evige pinsler for dem, der ikke vil tro på ham?

Så lad os da starte med at være ærlige over for os selv: De fleste af os har grumme svært ved at læse Bibelens tale om Helvede og samtidig glæde os over Guds kærlighed.

Hvad gør vi så? Hvad skal vi stille op med Helvede? Forskellige mennesker griber til forskellige udveje.

Den almindeligste holdning finder vi hos *benægterne*. De benægter slet og ret Helvedes eksistens. Allerede en af oldkirkens store teologer, Origenes, der levede i 200-tallet, lagde sig ud med kirken ved at påstå, at alle mennesker vil blive frelst, og hans synspunkt deles af talløse kristne. De henviser for eksempel til ordet om, at Gud »ikke vil, at nogen skal fortabes, men at alle skal nå til omvendelse« (2 Pet 3,9).

Mange af os må nok indrømme, at vi dybest set finder dette synspunkt særdeles tiltalende. Hvor ville det være vidunderligt, hvis bare alle blev frelst! Og vi har jo Peters ord for, at det er det, Gud ønsker, ikke? Hvis et menneske går fortabt, kan Kristi sejr ikke have været total, vel? Hvis bare ét menneske havner i Helvede, vil Djævelen have vundet en lille sejr.

Men selv om Bibelen fortæller, at Gud ønsker, at alle skal frelses, så fortæller den også meget klart, at det ikke går, som Gud ønsker. Som vi skal se i næste kapitel, vrimler det med steder i Bibelen, der fortæller, at der virkelig findes en fortabelse, et Helvede.

Hvis man ønsker at fastholde det synspunkt, at Helvede ikke eksisterer, må man anskaffe sig et godt viskelæder, som er i stand til at fjerne en masse passager fra Bibelen.

En variant af benægterne finder vi hos *omfortolkerne*. Deres synspunkter findes i mange afarter, men fælles for dem er, at

de hævder, at Helvede skal forstås »i overført betydning«. De fremfører for eksempel – med rette – at ordet »Helvede« i det Nye Testamente refererer til en losseplads uden for Jerusalem. Når Jesus taler om, at et menneske kastes i Helvede, mener han i virkeligheden, at det pågældende menneske ikke er bedre end affald, der hører hjemme på lossepladsen, påstås det.

Men også dette synspunkt kan kun opretholdes, hvis man ser bort fra en del af Bibelens tekst. For det Nye Testamente bruger mange andre ord end »Helvede« til at beskrive de fortabtes endeligt, og i de fleste tilfælde virker en omfortolkning nærmest som en bortforklaring.

En anden form for omfortolkning, som er meget udbredt, går ud på, at Bibelens tale om fortabelse skal ses som en advarsel, men ikke er et udtryk for en egentlig kendsgerning. Tanken er denne: Forestil dig, at der ved en transformatorstation står et skilt med påskriften »Advarsel! Livsfare! Højspænding.« Dette skilt påpeger en helt reel fare, men det betyder ikke, at der rent faktisk er nogen mennesker, der dør på dette sted. Formålet med advarslen er netop at hindre dødsfald. På samme måde – hævdes det – er Bibelens tale om Helvede ment som et advarende »pas på!« Men det betyder ikke, at der virkelig er nogen mennesker, der havner i Helvede. Formålet med advarslen er netop at hindre, at dette sker.

Jeg er bange for, at den opfattelse må ses som ren ønsketænkning. Jesus siger udtrykkeligt, at »bred er den vej, der fører til fortabelsen, og der er mange, der går ind ad den« (Matt 7,13). Her er der ikke plads til forestillinger om, at alle mennesker retter sig efter advarslen.

Omfortolkningerne kan også bestå i, at fortabelsen udlægges som noget »dennesidigt«, altså noget, der har med vores nuværende liv at gøre. Ifølge denne opfattelse består fortabelsen i, at man forspilder sit nuværende liv, at man ikke får det rigtige ud

af livet. Fortabelsen har altså ikke noget at gøre med, hvad der sker med os efter døden, påstås det. Den samme opfattelse kan vi møde, når folk hævder, at »Helvede er her på jorden«.

Men selv om mange mennesker lever et såre lidelsesfuldt liv, og selv om mange spilder det liv, Gud har givet dem, så er det fri fantasi at opfatte fortabelse og Helvede på denne måde. Jesus taler klart om Helvede som noget, der venter os efter dommedag.

Atter andre vælger at *ignorere* problemet. »I stedet for at beskæftige os med, hvad der sker med de vantro, burde vi hellere koncentrere os om at udbrede troen.« Det lyder jo meget fromt, men det er en ringe trøst for en kristen, som lige har mistet et elsket, ikke-troende familiemedlem.

Det er faktisk også muligt at ignorere problemet ved at hylle Helvede så dybt ind i teologiske tåger, at man helt taber virkelighedsforbindelsen. Den danske teolog Regin Prenter (1907-1990), som var ret bibeltro, har i sin lærebog i dogmatik, *Ska-belse og genløsning*, følgende forbløffende udtalelse: »Som synden kan fortabelsen ikke ›forstås‹. Alt, hvad der skal kunne forstås, må have i hvert fald et gran af sandhed i sig. Men fortabelsen er syndens absolutte befæstelse mod frelsens tilbud. Den er løgn helt igennem og kan derfor ikke begribes.« Prenter synes at mene, at fordi Helvede er løgnens hjemsted, er ethvert forsøg på at forklare Helvede løgn. Fortabelsen forsvinder i en sky af logik.

Dernæst er der de *retfærdige*. Det er dem, der vælger at tro på Helvede og forsvarer dets eksistens med ord om Guds retfærdighed. »Nok er Gud kærlig, men han er også retfærdig, og han er simpelthen nødt til at dømme den synder, der ikke ønsker at

tage imod hans tilgivelse.« Man står tilbage med Helvede som en straf for straffens egen skyld, eller til nød for retfærdighedens skyld, og Gud bliver til noget mindre end den absolutte kærlighed, som han i virkeligheden er.

Jeg tror, der findes en anden vej ud af problemet. Jeg tror, det er muligt at forene troen på Helvedes eksistens med troen på Guds kærlighed. Jeg tror, det er muligt at nå dertil, hvor vi kan ane, at der er tale om en kærlighedshandling, når Gud sender et menneske, som ikke vil elske ham, i Helvede.

Endelig er der et lille mindretal, der ligefrem svælger i fortabelsen. Der findes enkelte kristne, der med en vis skadefryd taler om, at bestemte mennesker havner i Helvede. Den holdning er naturligvis helt afsporet, og om end kristne ofte beskyldes for at have dette synspunkt, er det – heldigvis – meget sjældent.

Mange kristne møder altså Helvede med holdningen: »Den evige fortabelse passer ikke med min forestilling om Gud. Sådan er Gud simpelthen ikke; det må skulle opfattes på en anden måde.« Men sådan kan man ikke ræsonnere. Det er ikke et spørgsmål om, hvorvidt vi finder tanken om Helvede acceptabel i vores gudsbillede. Det er derimod et spørgsmål om, at Helvede er en realitet, og vi må prøve at få det til at passe med vores gudsbillede. Vi må prøve at forene vores tro på en kærlig Gud med Jesu ord om fortabelsen.

Hvad var de bibelske forfatteres holdning til spørgsmålet? Hvad mente Paulus, Peter og alle de andre om sagen? Der er ingen tvivl om, at de var overbevist om, at mennesker kan gå fortabt; men Bibelen siger forbløffende lidt konkret om fortabelse, og går vi til Bibelen med spørgsmålet »Hvordan kan Hel-

vede forenes med Guds kærlighed?«, bliver vi mødt med en larmende tavshed. Spørgsmålet synes fuldkommen fremmed for Bibelen. Det er, som om de bibelske forfattere finder spørgsmålet irrelevant.

Men en mand som Paulus må da ofte have mødt kristne, der havde ikke-kristne familiemedlemmer, som de holdt meget af. Og det er vel nærmest utænkeligt, at Paulus ikke flere gange er blevet mødt med spørgsmålet: »Hvordan kan Gud være kærlig, når han lader min bror havne i Helvede?«

Alligevel tager Paulus aldrig spørgsmålet op. Ingen steder i det Nye Testaments mange breve er der så meget som en antydning af, at spørgsmålet har været diskuteret. Vidste de bibelske forfattere mon noget om Guds natur, som vi har glemt?

Kapitel 4

Fortabelsen

Denne bogs vigtigste ærinde er at vise, at man godt kan forene fortabelse og Helvede med troen på en kærlig Gud. Men før vi giver os til at beskæftige os i detaljer med dét spørgsmål, er det nødvendigt lige at slå fast, at læren om fortabelsen er en urokkelig del af kristendommen.

Jesus understreger gang på gang, at han kom til jorden for at frelse menneskene. Det berømte vers i Johannesevangeliet 3,16 (»For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv«) siger jo netop højt og tydeligt, at hele formålet med at sende Jesus til jorden var at give evigt liv til menneskene. Men verset understreger samtidig, at det evige liv er tiltænkt »enhver, som tror på ham«. Og Jesus taler desværre meget ofte om den ulykkelige skæbne, der venter enhver, som ikke tager imod ham.

Her er et par eksempler.

Jesus sagde:

Ligesom altså ukrudtet tages fra og brændes i ild, således skal det også gå ved verdens ende: Menneske-

sønnen¹ skal sende sine engle, og fra hans rige skal de tage alt det væk, som fører til frafald, og alle dem, der begår lovbrud, og kaste dem i ovnen med ild. Der skal der være gråd og tænderskæren.

(Matt 13,40-42)

Jesus sagde:

Kæmp for at komme ind gennem den snævre port; for jeg siger jer: Mange skal stræbe efter at komme ind, men de vil ikke kunne. Når husets herre først har rejst sig og lukket døren, og I stiller jer udenfor og banker på døren og råber: Herre, luk os ind! – så vil han svare jer: Jeg ved ikke, hvor I er fra. Når I så siger: Vi har spist og drukket sammen med dig, og du har undervist i vore gader, vil han svare: Jeg ved ikke, hvor I er fra. Bort fra mig, alle I, som øver uret! Der skal der være gråd og tænderskæren, når I ser Abraham og Isak og Jakob og alle profeterne i Guds rige, mens I selv kastes udenfor.

(Luk 13,24-28)

Jesus sagde:

Den time kommer, da alle de, der er i gravene, skal høre hans røst og gå ud af dem – de, der har øvet det gode, for at opstå til liv, men de, der har gjort det onde, for at opstå til dom.

(Joh 5,28-29)

I den store beretning om dommedag fortæller Jesus om den skæbne, der venter dem, der ikke har vist barmhjertighed:

Da skal han svare dem: Sandelig siger jeg jer: Alt, hvad I ikke har gjort mod en af disse mindste, det

---

¹»Menneskesønnen« er et af de ord, Jesus brugte om sig selv.

har I heller ikke gjort mod mig! Og de skal gå bort til evig straf, men de retfærdige til evigt liv.

(Matt 25,45-46)

Og så videre, og så videre. Nogle gange taler Jesus om, at de fortabte skal »kastes udenfor«, andre gange taler han om, at de skal »kastes i ovnen med ild«, atter andre gange taler han om en »evig straf«. Men selv om ordvalget veksler, er budskabet klart det samme: »Den, der tror på Sønnen, har evigt liv; den, der er ulydig mod Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede bliver over ham.« (Joh 3,36)

Kun ved at lukke øjnene for utallige bibelsteder kan man bilde sig selv ind, at der ikke findes nogen fortabelse. Hvis man hævder, at Gud frelser alle mennesker, er man nødt til grundigt at bortforklare en lang række af Jesu egne ord.

Jamen glemmer du ikke noget? Bibelen siger da også, at Gud ønsker, at alle skal frelses. 1 Tim 2,4 fortæller, at Gud »vil, at alle mennesker skal frelses og komme til erkendelse af sandheden.« 2 Pet 3,9 siger, at Gud »vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse.« Tit 2,11 fortæller, at »Guds nåde er blevet åbenbaret til frelse for alle mennesker.« Og i 1 Kor 15,22 skriver Paulus: »For ligesom alle dør med Adam, skal også alle gøres levende med Kristus.«

Ja, Bibelen indeholder også disse skriftsteder. Både 1 Tim 2,4 og 2 Pet 3,9 udtrykker, at Gud ønsker, at alle mennesker skal frelses. Det ville da også være mærkeligt, hvis Gud ønskede noget andet! Men hvad Gud ønsker, og hvad der rent faktisk sker, er desværre to forskellige ting.

Bibelen indeholder masser af eksempler på, at Guds ønsker ikke bliver til virkelighed. Det sker, hver gang mennesker er ulydige mod ham. Man kan jo heller ikke påstå, at blot fordi Gud ikke ønsker, at vi skal synde, så syndet vi heller ikke. Hver gang

vi overtræder Guds bud, sker der noget, som Gud ikke ønsker. At Gud så kan bruge også disse tildragelser til noget godt, er en anden sag.

Jesus selv siger til Jerusalem:

Jerusalem, Jerusalem! du, som slår profeterne ihjel og stener dem, der er sendt til dig. Hvor ofte ville jeg ikke samle dine børn, som en høne samler sine kyllinger under vingerne, men I ville ikke.

(Matt 23,37)

I dette tilfælde begræder Jesus, at han ikke kan få opfyldt sit ønske om at tage sig kærligt af Jerusalems indbyggere.

Selvfølgerlig ønsker Gud, at alle skal frelses. Og – som det blev citeret fra brevet til Titus – er Guds nåde tiltænkt alle menneskers frelse. Men når menneskene siger nej til Gud, påtvinger Gud dem ikke sig selv. Det er en frivillig sag, om vi vil tage imod Guds tilgivelse.

Det er rigtigt, at Paulus i 1 Kor 15,22 skriver, at alle skal gøres levende med Kristus, og det er selvfølgelig nærliggende at forstå det på den måde, at alle mennesker bliver frelst. Men Paulus skriver i samme brev, at visse mennesker »ikke skal arve Guds rige« (1 Kor 6,9-10), og at nogle mennesker »fortabes« (1 Kor 1,18). Så medmindre Paulus har skiftet mening mellem kapitel 6 og kapitel 15 af sit brev, kan 1 Kor 15,22 ikke betyde, at alle mennesker frelses. Meningen må i stedet være den, at vejen til liv for alle mennesker går gennem Kristus, men ikke at alle mennesker nødvendigvis vælger denne vej.

Som det fremgår af de mange bibelsteder, der er citeret her, er det et faktum, at Bibelen flere gange slår fast, at visse menne-

sker går uhjælpeligt fortabt. Det er frygteligt og uhyggeligt, men er det også ukærligt?

Hvis Gud er kærlig, må svaret på dette sidste spørgsmål være »nej«.

Kapitel 5

Helvede – sprogligt set

Det var vanskeligt at afgøre, hvad der var værst, lugten eller larmen. Solen var gået ned, men dalen lå badet i lyset fra mange fakler og ikke mindst fra den store, åbne ovndør, der gabte som en mund midt i det kolossale gudebillede. Flammerne fra ovnen kunne ses over hele dalen.

Som altid havde vanviddet grebet de mange mennesker, der deltog i den grusomme ceremoni. De dansede vildere og vildere omkring. Nogle trak knive frem, stak i sig selv og viste stolt deres blødende lemmer frem for afguden. Præsterne råbte og skreg, og støjen blandede sig med stanken af brændt menneskekød.

Pludselig hørtes atter de tunge trommeslag fra udkanten af flokken, og to præster kom bærende med en kort træstamme. Et lille barn var bundet fast midt på stammen, men ingen kunne høre dets gråd for folkenes hæmningsløse larm.

Præsterne standsede lige foran afgudsbilledet. Trommerne tav, og en tredje præst trådte frem. Han løftede hænderne og råbte: »Hør os, oh Molok, du gudernes konge! Tag imod det offer, vi bringer til dig. Lugt det, smag det, fortær det!«

Folkenes råb steg i et bragende crescendo, og med en kraftanstrengelse slyngede de to præster træstammen og det klynkende barn ind i ovnens ild.

Men ingen i den ophidsede menneskehob havde opdaget, hvad der var ved at ske kun få hundrede meter væk. Lidt oppe ad bjergsiden mod Jerusalem havde 120 soldater taget opstilling, bevæbnet til tænderne. Forrest stod en mand sidst i tyverne med skjold ved siden og med løftet sværd. Han havde tårer i øjnene. Om de skyldtes sorg eller vrede, vidste han ikke selv. Hans navn var Josija, og han var konge i landet.

Han vidste, at han havde tøvet længe nok; han sænkede sværdet og råbte: »Angrib!« Fulgt af sine veltrænede krigere stormede han ned i Hinnoms dal og gik til kamp mod den brølende ondskab, der rådede der.

Det hele var overstået på mindre end en halv time. I lyset fra de få fakler, der stadig brændte, kunne man se hundredvis af lig ligge spredt over offerpladsen. Gudebilledet var væltet, og en håndfuld soldater var godt i gang med at smadre det.

En officer trådte frem foran Josija. »Herre konge,« meldte han, »vi har dræbt dem alle. Og ingen af vores egne folk er kommet alvorligt til skade.«

Kongen nikkede tavs.

»Jeg vil straks sætte mandskabet til at begrave de døde,« fortsatte officeren, »men her er ikke plads til at begrave dem alle. Vi er nødt at køre nogle af dem væk.«

Kongen løftede afværgende hånden. »Nej,« sagde han med skælvende stemme. »Lad dem blive her. Stedet her skal være urent. De døde skal ligge her og rådne op. De skal ædes af maddiker, så alle folk kan se, at i Hinnoms dal er ondskaben blevet knust!«

Han vendte sig om på stedet, og uden at se sig tilbage gik han op ad bakken mod Jerusalem.

Langt mod nord, i et Danmark, der på kong Josijas tid endnu befandt sig i bronzealderen, ville kristne missionærer halvandet

årtusinde senere vælge at oversætte »Hinnoms dal« med »Helvede«.

Før vi går i gang med at gennemgå, hvad Bibelen egentlig siger om Helvede, er vi nødt til at studere selve de gloser, vi taler om. Sagen er nemlig den, at meget af den forvirring, der hersker omkring Helvede, er udsprunget af, at ordet »Helvede« i mange hundrede år er blevet benyttet som dansk betegnelse for i hvert fald fire forskellige bibelske begreber.

Lad os begynde med det danske ord, Helvede. Det stammer fra oldnordisk *helvíti*, som er sammensat af to komponenter, *Hel* og *víti*. Den første del, *Hel*, var i oldnordisk mytologi navnet på dødsrigets herskerinde; i vikingetidens mytologi blev det endvidere betegnelsen på det kedsommelige sted højt mod nord, hvor folk havnede efter døden, hvis de da ikke var så heldige at komme til Valhal. Det er dette ord, vi også finder i engelsk »hell« og i dansk »ihjel«.

Den anden del af ordet, *víti*, betyder »straf« eller »bøde«.

Det kan forekomme underligt, at den danske bibeloversættelse benytter et ord, hvis oprindelse er at finde i den nordiske mytologi; men det er der i og for sig ikke noget mærkeligt i. Når kristendommen kommer til et nyt sprogområde, er den nødt til at benytte de ord, den har til rådighed i det lokale sprog; og sådan har det også været, da kristendommen i sin tid kom til Norden.

Som vi skal se nedenfor, findes der også eksempler på, at det Nye Testamente benytter sig af udtryk fra den græske mytologi, simpelthen fordi der ikke findes andre brugbare ord. Som sagt har ordet Helvede i tidens løb dækket over mindst fire forskellige begreber i Bibelen. De fire begreber betegnes med de græske ord *hades*, *abyssos*, *tartaros* og *gehenna*. Af disse fire er det kun

gehenna, der i dag oversættes med »Helvede«, men mange fejlagtige forestillinger om Helvede har i virkeligheden deres rod i de tre andre ord.

Det Nye Testamente er oprindelig skrevet på græsk, og eftersom det meste af vores viden om Helvede stammer fra det Nye Testamente, er det naturligt, at vi koncentrerer os om de græske ord. Det Gamle Testamente blev skrevet på hebraisk, og vi skal i det følgende også kort stifte bekendtskab med et par hebraiske ord.

Græsk: Hades – Dansk: Dødsriget

Det græske ord *hades* og det hebraiske ord *sheol* gengives i den danske bibeloversættelse med »dødsriget«. Det er betegnelsen for det sted, hvor de døde opholder sig indtil den sidste dom.

Desværre blev *hades* indtil op i 1800-tallet oversat med »Helvede« i de danske bibler, og det har unægtelig været med til at forvirre begreberne betydeligt. I sin pragtfulde salme *I kvæld blev der banket på Helvedes port* beskriver Grundtvig, hvad der skete, da Jesus steg ned i dødsriget. I den salme bruger Grundtvig netop ordet Helvede til at betegne dødsriget.

Ordet *hades* stammer fra den græske mytologi, hvor det oprindelig var navnet på underverdenens gud, men senere kom til at betegne de dødes opholdssted. Da det Gamle Testamente skulle oversættes til græsk, valgte oversætterne at gengive det hebraiske *sheol* med denne glose fra den græske mytologi. Men det betyder ikke, at hele den begrebsverden, der knytter sig til det græske ord, automatisk bliver en del af jødisk og kristen teologi.

Det er meget vanskeligt at få et tilfredsstillende indtryk af, hvad dødsriget egentlig er for noget, for Bibelen fortæller umå-

deligt lidt om det. De fleste steder benyttes ordet blot som et andet udtryk for døden. Når for eksempel David synger »du har reddet mig fra dødsrigets dyb« (Sl 86,13), mener han efter alt at dømme bare, at Gud har reddet ham fra døden.

I beretningen om den rige mand og Lazarus, som vi skal studere i kapitel 11, antydes det, at dødsriget også kan være et pinested. Men som vi skal se, er det en usædvanlig historie, der byder på en del forståelsesproblemer, og vi skal være forsigtige med at basere vores forestillinger om det hinsidige på den. Johannes' Åbenbaring fortæller os endvidere, at dødsrigets eksistens er midlertidig: »Døden og dødsriget blev styrtet i ildsøen. Det er den anden død, ildsøen.« (Åb 20,14) Her er ildsøen formodentlig identisk med Helvede, og dødsriget skal altså tilintetgøres dér ved den sidste dom.

Det er vigtigt at slå fast, at dødsriget ikke er Helvede.

Græsk: Abyssos – Dansk: Afgrunden

Det græske ord *abyssos* oversættes i Bibelen med »afgrunden«. Imidlertid har folkereligiøsiteten knyttet mange af afgrundens egenskaber til ordet »Helvede«, og det har bidraget yderligere til forvirringen. Nogle bibeloversættelser har faktisk også oversat visse forekomster af *abyssos* med »Helvede«.

Hvad er »afgrunden«? Det er meget vanskeligt at trænge til bunds i, og man må udvise den allerstørste varsomhed med at udtale sig alt for skråsikkert om det. I Rom 10,7 synes afgrunden at være synonymt med dødsriget. Der siger Paulus nemlig »Hvem vil stige ned i afgrunden?« nemlig for at hente Kristus op fra de døde.« Men i Johannes' Åbenbaring får man nærmere indtryk af, at afgrunden er Djævelens og hans engles tilholdssted. I Åb 11,7 tales der nemlig om det onde dyr, »der stiger op af

afgrunden,« men i Åb 20,1-3 bliver Djævelen bundet i afgrunden i tusind år, så hvem hersker egentlig i afgrunden?

Vi finder også ordet »afgrunden« i den danske oversættelse af det Gamle Testamente, hvor ordet gengiver det hebraiske ord *bor*. Imidlertid oversættes *bor* også ofte med »grav«, og i for eksempel Es 14,15 (»Men du er blevet styrtet i dødsriget, ned i afgrundens¹ dyb«) benyttes »afgrunden« nærmest som et andet ord for dødsriget.

Jesus bruger aldrig ordet til at beskrive den evige straf (faktisk bruger Jesus overhovedet ikke ordet i nogen af de fire evangelier), så selv om afgrunden bl.a. i Johannes' Åbenbaring betegner en slags fængsel, hvor Gud binder Djævelen i tusind år, er vi nødt til at fastslå: Afgrunden er heller ikke Helvede.

Græsk: Tartaros – Dansk: Afgrunden

Det græske ord *tartaros* forekommer kun én gang i det Nye Testamente, nemlig i 2 Pet 2,4, hvor det er oversat med »afgrunden«. Peter skriver: »Gud skånede jo ikke de engle, som syndede, men styrtede dem i afgrunden, hvor de holdes i mørkets lænker indtil dommen.« Strengt taget er det ikke selve glosen *tartaros*, der benyttes her, men derimod udsagnsordet *tartaroō*, der betyder »styrter i tartaros«.

Tartaros er egentlig et begreb fra den græske mytologi, hvor det betegner et dybtliggende sted i underverdenen, hvor syndere bliver straffet. Som vi tidligere har set, er det ikke ualmindeligt, at jødiske og kristne begreber bliver betegnet med ord fra hedensk mytologi. Naturligvis vil Peter ikke sige, at de faldne engle havnede i den græske mytologis underverden; hans ær-

---

¹I den græske oversættelse af det Gamle Testamente bruges her ikke ordet *abyssos*, men *themelia*, »grundvolde«.

inde er at fortælle, at Gud har fængslet de faldne engle og holder dem »i mørkets lænker« indtil dommedag.

Visse bibeloversættelser har også benyttet ordet »Helvede« til oversættelse af tartaros, men det er ikke et godt valg; tartaros er nemlig heller ikke Helvede, for tartaros' funktion ophører tydeligvis ved dommedag.

Græsk: Gehenna – Dansk: Helvede

Det græske ord *gehenna*² er det eneste, der i vores nuværende bibeloversættelse gengives ved »Helvede«. Ordet *gehenna* er optaget på græsk fra hebraisk, hvor det hedder *ge Hinnom*, der betyder »Hinnoms dal«. I det Gamle Testamente har »Hinnoms dal« en rent geografisk betydning, og derfor forekommer ordet »Helvede« slet ikke i den danske oversættelse af det Gamle Testamente.

Hinnoms dal – eller Hinnoms søns dal – lå syd for Jerusalem og blev på det Gamle Testaments tid benyttet til menneskeofringer til afguden Molok.

Israels og Judas kongetid (ca. 1050-587 f.Kr.) var på mange måder en mørk og uhyggelig tid. Af og til dukkede en god og gudfrygtig konge op, men det store flertal af de hebraiske konger bragte mørke, død og ulykke over deres folk. Afgudsdyrkelse florerede; der blev ofret på diverse modbydelige guders altre rundt om i det delte land, og end ikke menneskeofringer veg man tilbage for.

I Hinnoms dal blev børn brændt som offer til Molok. Molok var en af de forfærdeligste af det gamle Israels afguder. Allerede i Tredje Mosebog advares der mod ham:

---

²Staves på græsk uden h, men h'et tilføjes normalt, når ordet skrives med latinske bogstaver.

Du må ikke give nogen af dine børn som offer til Molok; du må ikke vanhellige din Guds navn. Jeg er Herren!

(3 Mos 18,21)

Og i 3 Mos 20,2-5 fastsættes dødsstraf for disse menneskeofringer.

Men Molok-kulten var stærk, og forbuddene i Tredje Mosebog har ikke hindret en udbredt dyrkelse af Molok. I Anden Krønikebog fortælles det om den onde kong Akaz (der regerede 734-715 f.Kr.), at »han tændte offerild i Hinnoms søns dal og brændte sine sønner efter de afskyelige skikke hos de folkeslag, som Herren havde drevet bort foran israelitterne.« (2 Krøn 28,3) Det samme fortælles om kong Manasse (696-642 f.Kr.). Den retskafne kong Josija (640-609 f.Kr.) satte en midlertidig stopper for afgudsdyrkelsen i forbindelse med sin omfattende reformation. Om denne hedder det i Anden Kongebog, at kong Josija »gjorde Tofet [ildstedet] i Hinnoms søns dal uren, så ingen længere kunne lade sin søn eller datter gå igennem ilden for Molok.« (2 Kong 23,10) At Josijas reformation kun havde forbigående virkning, og at menneskeofringerne sandsynligvis blev genoptaget efter hans død, tyder visse steder i Jeremias' Bog på. Dem skal vi se på nedenfor.

Øjensynlig blev Hinnoms dal med tiden til en losseplads. Det er muligvis det, der allerede ligger i ordene om, at kong Josija gjorde ildstedet i Hinnoms søns dal *urent*, men mere sandsynligt er det, at stedet først blev en losseplads efter jødernes eksil i Babylon i 500-tallet f.Kr.

Når vi møder Hinnoms dal i det Nye Testamente, er det imidlertid hverken som afgudsoffersted eller som losseplads. Jesus bruger »Hinnoms dal« i overført betydning som betegnelse for

det sted, hvor Guds evige straf bliver fuldbyrdet. De hebraiske ord for »Hinnoms dal«, *ge Hinnom*, er blevet direkte optaget på græsk som *gehenna*, og det bliver altså i den danske bibeloversættelse gengivet med »Helvede«.

Jesus har næppe været den første, der benyttede »Hinnoms dal« om det sted, hvor Guds dom skal eksekveres. Det er påfaldende, at Jesus på intet tidspunkt forklarer, hvad han mener med udtrykket, så sandsynligvis har Hinnoms dal på hans tid været en almindelig betegnelse for de fortabtes endeligt. At stedet på den tid var en losseplads, hvor der har været mange bål til afbrænding af affald, har imidlertid utvivlsomt gjort hans ord om »Helledes ild« – egentlig »Hinnoms dals ild« – særlig male- riske.

Hvis man prøver at dykke ned i, hvilken betydning datidens jøder har lagt i ordet Helvede, render man hurtigt panden mod en mur. Hverken datidens eller nutidens jøder er særlig optaget af livet efter døden; deres tro drejer sig primært om denne verden, og derfor findes der heller ikke mange oplysninger om, hvordan og hvornår Hinnoms dal blev et navn for det evige pineded.

Så hvorledes gik det til, at Hinnoms dal, hvor der var sket så mange uhyggelige ting, gik hen og blev betegnelsen på den evige straf? Det er vanskeligt at afgøre med sikkerhed, men Jeremias' Bog siger forskellige ting, som måske kan sætte sagerne lidt på plads. Jeremias begyndte sit virke under kong Josija omkring 627 f.Kr., og han fortsatte til kort efter bortførelsen til Babylon i 587.

Jeremias tordner imod ildstedet (*Tofet*) i Hinnoms dal:

Judæerne har gjort, hvad der er ondt i mine øjne, siger Herren; de har opstillet deres ækle guder i det hus, som mit navn er udråbt over, og gjort det urent. De

har bygget Tofets offerhøje i Hinnoms søns dal for at brænde deres sønner og døtre.

(Jer 7,30-31)

Jeremias' dundertale mod Molok-dyrkelsen når et klimaks i kapitel 19, hvor han siger:

Dette sagde Herren: ... Gå ud i Hinnoms søns dal ved indgangen til Potteskårporten. Dér skal du udråbe de ord, jeg taler til dig. Du skal sige: ... Derfor skal der komme dage, siger Herren, da dette sted ikke længere skal kaldes Tofet eller Hinnoms søns dal, men Drabets dal. ... Sådan vil jeg knuse dette folk og denne by. Der skal begraves så mange i Tofet, at der ikke bliver en gravplads tilbage.

(Jer 19,1-3.6.11)

Mon ikke dette sidste skriftsted fra Jeremias indeholder noget af nøglen til spørgsmålet om, hvordan Hinnoms dal blev til navnet på Guds straffested? Hinnoms søns dal skal kaldes *Drabets dal*, de døde skal jordes i Tofet, ildstedet i Hinnoms dal. Vi har her en antydning af den helvedestanke, vi møder i det Nye Testamente.

Det er faktisk også muligt, at tanken om Hinnoms dal som straffested er noget ældre. Esajas levede cirka hundrede år før Jeremias, og hos ham finder vi muligvis en helvedesbeskrivelse i dette vers, hvori Gud truer Assyrerkongen:

*Der står allerede et ildsted parat,
det er beredt for kongen;
Herren har gjort bålet dybt og bredt,
der er ild og brænde i mængde.
Hans ånde er som en strøm af svovl,
der sætter det i brand.*

(Es 30,33)

Det ord, der i dette vers er oversat med »ildsted«, er det samme, som i ovenstående citater fra Jeremias står uoversat som »Tofet«, der var ildstedet i Hinnoms dal. Ordet betyder i øvrigt også »noget foragteligt« eller »noget, som man spytter på« (Job 17,6).

Med disse få citater fra det Gamle Testamente har vi været igennem de væsentligste omtaler af Hinnoms dal, der altså på det Nye Testaments tid var blevet til et sindbillede på den evige straf.

Kapitel 6

Helvede – bibelsk set

Vi vil nu se nærmere på, hvad det Nye Testamente siger om Helvede. Det er desværre ikke så let, for vores opfattelse af Helvede er nemlig i høj grad præget af mange generationers misforståelser og fejlagtige gengivelser.

Den første og væsentligste fejlopfattelse, vi må gøre op med, er forestillingen om Helvede som Djævelens bolig. Vi kender vel alle sammen vittigheder, der bygger på, at Djævelen piner de fortabte i Helvedes ild. Vittighederne antyder, at i Helvede regerer Satan, på samme måde som Gud regerer i himmelen. Når en sjæl går fortabt, påstås det, sender Gud den til Helvede, hvor den bliver modtaget af Djævelen og hans håndlangere, som overgiver den fordømte sjæl til evige pinsler.

Men ifølge Bibelen regerer Djævelen *ikke* i Helvede. Tværtimod! At det skulle være Djævelen, der piner de fortabte i Helvede, er en overtro, der intet har med Bibelens lære at gøre.

Lad mig med det samme fastslå hovedbudskabet i dette kapitel: Helvede er Guds redskab. Det er Gud – ikke Satan – der hersker over Helvede. Gud bruger Helvede til at fjerne ondskaben fra verden.

Derfor er Helvede en god ting, som vi kan takke Gud for!

Djævelen har ingen magt over Helvede, og han har ingen magt i Helvede. Helvede er derimod det sted, hvor Gud vil straffe Satan og hans medhjælpere.

Er det en forbløffende påstand? Som vi skal se om lidt, er det Bibelens egen påstand; men det kan godt være vanskeligt for os sådan at skifte tankesæt. Det er jo ikke kun i vittighedstegningerne, vi støder på forestillingen om, at Djævelen hersker i Helvede; også mange kalkmalerier i gamle kirker viser, hvordan fortabte sjæle modtages af djævlene, der fører dem ned i Helvede. Tanken om Djævelen som Helvedes herre er simpelthen en del af vores folkereligiøse ballast, som intet har med Bibelen at gøre.

For Bibelen siger nemlig klart og tydeligt, at Helvede er Guds redskab. I den berømte lignelse om verdensdommen fortæller Jesus om, hvordan han på dommedag skal skille de gode fra de onde. Til de onde vil han sige:

Gå bort fra mig, I forbandede, til den evige ild, som er bestemt for Djævelen og hans engle.

(Matt 25,41)

»Den evige ild« er det sted, hvor Djævelen og hans engle møder deres dom, siger Jesus. Der er altså absolut ikke tale om, at de fortabte bliver overgivet til Djævelen.

Også i Johannes' Åbenbaring hører vi om dommedag, og det fortælles, at

dyret ... og sammen med det den falske profet ... blev begge styrtet levende i ildsøen, der brænder med svovl.

(Åb 19,20)

Og videre:

Og Djævelen, som forførte dem, blev styrtet i søen af ild og svovl, hvor også dyret og den falske profet er, og de skal pines dag og nat i evighedernes evigheder.

(Åb 20,10)

Djævelen og dæmonerne har god grund til at frygte Helvede, for det er dér, de skal ende deres tilværelse. Derfor har vi al mulig grund til at glæde os over Helvede.

Men det er tydeligvis ikke kun Djævelen, der havner i Helvede. Af Jesu ord fremgår det også, at nogle mennesker dømmes dertil.

Selve ordet »Helvede« forekommer tolv gange i det Nye Testamente¹. I elleve af disse tolv tilfælde er det Jesus selv, der bruger ordet. Vi vil nedenfor tage fat i hvert eneste af disse tolv steder.

Vi så i sidste kapitel, at ordet »Helvede« gengiver et græsk og hebraisk ord, som er navnet på en dal uden for Jerusalem, hvor der i Israels oldtid blev foretaget menneskeofringer til afguder, og på Jesu tid blev dette ord tydeligvis benyttet i overført betydning om det sted, hvor Guds straf skal eksekveres.

Jesus siger:

Hvis dit højre øje bringer dig til fald, så riv det ud og kast det fra dig; for du er bedre tjent med, at et af dine lemmer går tabt, end med, at hele dit legeme kastes i Helvede. Og hvis din højre hånd bringer dig til fald, så hug den af og kast den fra dig; for du er bedre tjent

---

¹Matt 5,22; 5,29; 5,30; 10,28; 18,9; 23,15; 23,33. Mark 9,43; 9,45; 9,47. Luk 12,5. Jak 3,6.

med at miste et af dine lemmer, end at hele dit legeme kommer i Helvede.

(Matt 5,29-30 – med parallelsted i Mark 9,43-48)

Jesus prøver på ingen måde at forklare, hvad Helvede er. Han forudsætter, at hans tilhørere er fuldstændig klar over det. For datidens jøder havde Helvede åbenbart allerede en velkendt overført betydning, og det er interessant at bemærke, at Jesus uden videre accepterer brugen af ordet i denne mening.

Jamen, hov ... Kan det ikke tænkes, at når Jesus siger »Helvede«, taler han netop om Jerusalems losseplads og ikke andet? Kan det ikke tænkes, at han blot mener, at visse mennesker fortjener at blive smidt på lossepladsen?

I Mark 9,43-48 beskrives Helvede netop som et sted, hvor »deres maddiker ikke dør, og ilden ikke slukkes«. Det passer da meget godt på en losseplads fuld af maddikebefængt råddenskab og ildsteder til afbrænding af affald.

Nej, det synspunkt holder ikke. For ordene om maddikerne og ilden er nemlig et citat fra Esajas (66,24), og det er vel at mærke et ganske betydningsfuldt skriftsted, som understreger, at fortælselsen er evig. I kapitel 9 skal vi se nærmere på dette sted; her vil jeg nøjes med at fremhæve to ting: For det første drejer Esajas' tekst sig ikke om en almindelig losseplads, men om den nye jord, hvor det ikke giver megen mening at placere denne verdens lossepladser. For det andet var Hinnoms dal på Esajas' tid endnu ikke blevet en losseplads. Så når Jesus citerer Esajas i forbindelse med Helvede, tyder det tværtimod på, at Jesus netop ikke tænkte på den bogstavelige Hinnoms dal.

Men lad os et øjeblik prøve at gå ud fra, at det er sandt, at Hinnoms dal skal forstås som en almindelig losseplads. Lad os antage, at det er rigtigt, at Jesus med sin tale om Helvede blot mener, at nogle mennesker skal »kasseres«. Vil det så løse vo-

res problem? Nogle personer forsøger faktisk at slippe af med Helvede på denne måde; men det nytter ikke noget. Selv hvis vi sletter samtlige bibelvers, der omtaler Helvede, vil vi ikke slippe af med den evige fortabelse. Som vi senere skal se, omtales den nemlig under mange andre betegnelser i det Nye Testamente.

Senere i Matthæusevangeliet gentager Jesus opfordringen til om nødvendigt at skille sig af med hånd eller øje; men på dette sted taler han ikke kun om Helvede, han siger derimod:

Du er bedre tjent med at gå lemlæstet eller vanfør ind til livet end med begge hænder eller fødder i behold at kastes i den evige ild ... Du er bedre tjent med at gå ind til livet med ét øje end med begge øjne i behold at kastes i Helvedes ild.

(Matt 18,8-9)

Helvede er altså »den evige ild«. Det samme får vi at vide hos Markus:

Du er bedre tjent med at gå lemlæstet ind til livet end med begge hænder i behold at komme i Helvede, til den uudslukkelige ild.

(Mark 9,43)

Enkelte andre steder taler Jesus om Helvede som et sted, man dømmes til. I Matt 5,22 siger han: »Den, der siger: Tåbe! skal dømmes til Helvedes ild.« Og i Matt 23,33 lyder advarslen til de skriftkloge og farisæerne: »Hvordan vil I undgå at blive dømt til Helvede?« De proselytter, som farisæerne hverver, gør de »dobbelte så fortjent til Helvede« som farisæerne selv (Matt 23,15).

Når vi erkender, at det er Gud og ikke Djævelen, der dømmes folk til Helvede, forstår vi også et andet bibelsted bedre: Jesus

siger nemlig:

Frygt ikke dem, der slår legemet ihjel og derefter ikke er i stand til at gøre mere. Jeg vil vise jer, hvem I skal frygte: Frygt ham, som efter at have slået ihjel har magt til at kaste i Helvede. Ja, jeg siger jer: Ham skal I frygte.

(Luk 12,4-5 – med parallelsted i Matt 10,28)

Ved en overfladisk læsning af disse vers kan man fristes til at tro, at »ham, som efter at have slået ihjel har magt til at kaste i Helvede,« er Satan (især hvis man er vant til den traditionelle, fejlagtige opfattelse af Helvede som Satans bolig). Men en sådan magt har Satan slet ikke! Det har derimod Gud. Andet giver ikke mening set i lyset af resten af det Nye Testamente. Som Jakob siger: »Der er kun én, der er lovgiver og dommer, det er ham, som kan frelse og lade gå fortabt.« (Jak 4,12) Og det er da unægtelig dejligt, at Jesus ikke opfordrer os til med angst at frygte Djævelen, men derimod med ære at frygte Gud. Jesus har besejret Satan, så vi behøver ikke længere frygte mørkets fyrste.

Vi har ovenfor betragtet elleve af de tolv vers i det Nye Testamente, hvor Helvede er nævnt ved navn. Det er bemærkelsesværdigt, at samtlige disse vers er citater af Jesus. Den person, som mere end nogen anden forkynder os Guds kærlighed, er samtidig den person, som flest gange nævner Helvede. Det bør vække til eftertanke.

Det eneste sted, hvor Helvede nævnes uden for evangelierne, er i Jakobs Brev 3,6, som taler om vores tunge som et redskab for ondskab. Jakob fortæller, at tungen er »sat i brand af Helvede«. Kun på dette ene sted i det Nye Testamente synes ordet Helvede at være brugt om et sted, hvorfra ondskab kommer. Hvis dette sted skal forstås i harmoni med Jesu egen brug af ordet, må

meningen være, at tungen er sat i brand af den ondskabens ånd, der får sit endeligt i Helvede.

Men selv om ordet »Helvede« kun forekommer tolv gange i det Nye Testamente, betyder det ikke, at Helvede kun er omtalt tolv gange. Mange bibelsteder taler om den evige straf, men benytter ikke ordet »Helvede«.

Vi har allerede set på Jesu fortælling om dommedag, hvor de dømte skal gå bort »til den evige ild, som er bestemt for Djævelen og hans engle«. I det hele taget bliver ordet »ild« ofte brugt, når Jesus skal tale om den kommende dom. For eksempel:

Avnerne skal han brænde i en ild, der aldrig slukkes.
(Matt 3,12)

Menneskesønnen skal sende sine engle, og fra hans rige skal de tage alt det væk, som fører til straf, og alle dem, der begår lovbrud, og kaste dem i ovnen med ild. Der skal der være gråd og tænderskæren.
(Matt 13,41-42)

Den, der ikke bliver i mig, kastes væk som en gren og visner; man samler dem sammen og kaster dem i ilden, og de bliver brændt.
(Joh 15,6)

Et andet ord, som det Nye Testamente hyppigt benytter, når fortællelsen skal beskrives, er »udenfor«. For eksempel:

Kast den uduelige tjener ud i mørket udenfor. Der skal der være gråd og tænderskæren.
(Matt 25,30)

Dér skal der være gråd og tænderskæren, når I ser Abraham og Isak og Jakob og alle profeterne i Guds rige, mens I selv kastes udenfor.

(Luk 13,28)

Udenfor skal hundene være og troldmændene og de utugtige og morderne og afgudsdyrkerne og enhver, der elsker og øver løgn.

(Åb 22,15)

Endelig bruger det Nye Testamente også ofte ord som »fortabt« og »fortabelse«. For eksempel:

Vid er den port, og bred er den vej, der fører til fortabelsen, og der er mange, der går ind ad den.

(Matt 7,13)

For der er mange ... der lever som fjender af Kristi kors. De ender i fortabelse.

(Fil 3,18-19)

Bibelen taler altså tydeligt om, at nogle mennesker går fortabt i Helvede. Det bliver slået fast igen og igen, ikke mindst af Jesus selv.

Ja, ja, det er meget godt. Og jeg kan da godt forstå, at vi kan glæde os over, at Djævelen skal fjernes. Men jeg synes, du kryber uden om problemerne. Kan Gud da ikke bare frelse alle mennesker? Kan han da ikke bare tilgive alle og enhver, hvad enten de tror på Jesus eller ej? Hvad er formålet med at lade mennesker havne i Helvede? Hvorfor tillader Gud, at mennesker går fortabt? Og hvad er Helvede i det hele taget for noget?

Det er fornuftige spørgsmål, som det vil tage nogen tid at komme igennem. Vi vil beskæftige os med dem i de følgende kapitler.

Men dette kapitels gennemgang af bibelsteder om den evige straf vil ikke være komplet, hvis den ikke bliver suppleret med det budskab om redning, som Jesus også kom med:

For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv. For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham. Den, der tror på ham, dømmes ikke.

(Joh 3,16-18)

Guds ønske for os er, at vi skal tage imod Jesus i tro, vi skal lade Jesus tage vore synder på sig og lade ham bære den straf, som vi har fortjent. På den måde kan vi blive reddet fra fortabelsen.

Kapitel 7

»Gud er kærlig, men ...«

»Hvordan kan du sige, at Gud elsker alle mennesker, når du samtidig påstår, at han lader nogle af os rådne op i Helvede?« Katjas tone var aggressiv, men også fuld af frustration. Hun havde i nogen tid stået og diskuteret – nej, skændtes – med gadeprædikanten. Hun ville gerne forstå, hvad han mente, men det var som at slå i en dyne. Kunne han da ikke se, hvordan han hele tiden modsagde sig selv?

»Du må forstå,« forklarede han, »at nok er Gud kærlig, men han er også hellig og retfærdig, og derfor kan han simpelthen ikke tolerere synd.«

»Åh, jeg forstår,« svarede Katja sarkastisk. »Guds kærlighed er bare en slags hobby for ham, ikke? I virkeligheden er retfærdigheden og helligheden det vigtigste. Når han er nødt til at vælge, bliver kærligheden den lille.«

»Nej, nej, du misforstår mig,« udbrød prædikanten befippet. »Selvfølgelig er Guds kærlighed det vigtigste. Men Gud er også hellig, og derfor er der grænser for, hvor langt han kan strække sig i sin overbærenhed med menneskene.«

»Jaså! Og hvem sætter så de grænser? Det har han vel selv gjort. Eller står Gud til regnskab over for nogen? Synes du ærlig

talt ikke, at det var på tide, at Gud fandt ud af, hvad han selv mente?»

Hvis man konfronterer kristne med det problematiske i, at en kærlig Gud vil lade et menneske gå fortabt, bliver man af og til mødt med et svar i stil med: »Jamen, ganske vist er Gud kærlig, men han er også hellig.« Eller: »Gud er kærlig, men han er også retfærdig.«

Det lyder jo meget fromt – måske endda ydmygt – men det er en særdeles problematisk måde at prøve at håndtere problemet på.

Lad os lige se lidt på de to påstande:

Gud er kærlig, men han er også hellig.

Gud er kærlig, men han er også retfærdig.

Der er noget ravruskende galt med disse to sætninger! Der er ét eneste ord, der gør sætningerne til en løgn. Det er det lille ord »men«.

»Gud er kærlig, *men* han er også hellig.« Er Gud da i strid med sig selv? »Gud er kærlig, *men* han er også retfærdig.« Kan Gud da ikke finde ud af, hvilket ben han skal stå på?

Ifølge disse sætninger er Gud splittet. På den ene side vil han gerne vise sin kærlighed mod de syndige mennesker, men på den anden side er han hellig og er derfor nødt til at begrænse sin kærlighed.

»Jeg har egentlig så ondt af stakkels Jens dernede,« tænker Gud åbenbart, »og jeg ville egentlig gerne tilgive ham. På den anden side... Kan min hellighed og retfærdighed nu tolerere, at jeg er nådig imod ham endnu en gang? Eller er det at stramme

sagen for meget?« Fortabelsen og Helvede forklares ved, at Gud har andre hensyn at tage end sin kærlighed.

Man får indtryk af, at der er kræfter, der trækker i Gud fra flere sider. Kærligheden trækker ham i én retning, mens helligheden og retfærdigheden trækker ham i den modsatte.

Før man får set sig om, er nåden gået fløjten. Hvis kærligheden hele tiden er underlagt helligheden og retfærdigheden, har den altså grænser. Kærligheden kan kun strække sig så langt, som helligheden og retfærdigheden vil tillade – ikke en tøddel længere.

Jeg tror ikke på det »men«! Jeg vil gerne omformulere de to sætninger således:

Gud er kærlig, *fordi* han er hellig.

Gud er kærlig, og *derfor* er han også retfærdig.

Hvad mener jeg med det? Lad os se på disse to sætninger hver for sig.

Gud er kærlig, fordi han er hellig

Guds hellighed og kærlighed går hånd i hånd. De er ikke modsætninger.

Når vi siger, at Gud er hellig, tænker vi normalt på, at han er utilnærmelig for syndige mennesker. Og det er fuldstændig korrekt. Bibelen indeholder mange beskrivelser af, hvordan Guds hellighed netop betyder, at det kan være livsfarligt for syndige mennesker at komme i nærheden af ham. Det ser vi særlig tydeligt i Moselovens mange bestemmelser om, hvem der må nærme

sig Herrens alter, og under hvilke omstændigheder. For eksempel siger Herren til præsten Aron:

De [dvs. levitterne] skal varetage vagttjenesten for dig i hele teltet, men de må ikke komme de hellige genstande og alteret nær; ellers dør både de og I.

(4 Mos 18,3)

Når Gud fremsætter den slags trusler, er det ikke, fordi han er ondskabsfuld og ynder at sætte fælder op for folk. Gud udtrykker derimod en slags naturlov: Hvis det syndige menneske kommer den hellige Gud for nær, bliver det skæbnesvangert for mennesket. Hvis Gud ændrede verden, så det syndige menneske kunne nærme sig ham, ville han samtidig have gjort sig selv mindre hellig, mindre herlig, mindre pragtfuld. Faktisk tror jeg, at nøglen til forståelse af mange af Moselovens fremmedartede renhedsbud netop er at finde i en erkendelse af den fare, det syndige menneske står i, når det nærmer sig Gud. Der er ikke tale om spidsfindige, indviklede regler i stil med dem, senere tiders farisæere fandt på; der er tale om blodig alvor: Hvis du ikke gør sådan og sådan, så dør du, hvis du kommer mig for nær. Kun fordi Kristus har foretaget den ultimative renselse af os, kan vi nu nærme os Gud uden at bekymre os om Moselovens bestemmelser.

Så, ja, at Gud er hellig, betyder, at han er utilnærmelig for syndige mennesker.

Men det er ikke alt, hvad der er at sige om den sag. Guds hellighed giver sig nemlig især udtryk gennem hans trofaste kærlighed.

Når eksempelvis Salmernes Bog beskriver Guds trofasthed, sker det ofte med henvisning til hans hellighed:

Jeg bryder ikke min pagt,

*jeg ændrer ikke, hvad jeg har lovet.
Dette sværger jeg ved min hellighed:
jeg svigter aldrig David.*

(Sl 89,35-36)

Gud er hellig, derfor vil han aldrig svigte, siger salmisten. Det er Guds hellighed, der er garantien for hans trofasthed.

I en anden salme hedder det:

*Han har udfriet sit folk,
han har sluttet sin pagt for evigt.
Hans navn er helligt og frygtindgydende.*

(Sl 111,9)

Her får vi at vide, at Gud har reddet sit folk og beskytter dem, og salmisten konkluderer deraf, at Gud er hellig og frygtindgydende. Frygtindgydende? Javist, den absolutte syndfrihed og godhed er skræmmende for os almindelige mennesker.

Også Hoseas understreger tydeligt, at Guds kærlighed netop udspringer af hans hellighed:

*Skulle jeg kunne prisgive dig, Efraim?
Skulle jeg opgive dig, Israel?*

...

*Mit hjerte vender sig,
medfølelsen vælder op i mig.
Jeg vil ikke bruge min glødende vrede,
jeg ødelægger ikke Efraim igen,
for jeg er Gud,
ikke menneske,
jeg er hellig iblandt jer.
Jeg bringer ikke rædsel.*

(Hos 11,8-9)

Hoseas fortæller her, at medfølelsen vælder op i Gud, *fordi* han er Gud og ikke et menneske. Medfølelsen vælder op i Gud, *fordi* han er hellig iblandt os.

Hos Ezekiel siger Gud:

Nu vil jeg vende Jakobs skæbne og vise barmhjertighed mod hele Israels hus; jeg brænder af nidkærhed for mit hellige navn.

(Ez 39,25)

Gud brænder af nidkærhed for sit hellige navn, og derfor viser han barmhjertighed.

Det er ganske vist rigtigt, at der er mange bibelsteder, der angiver Guds hellighed som en grund til, at vi skal frygte ham¹ Guds hellighed sætter virkelig en uoverstigelig mur imellem ham og os syndige mennesker. Det er alt sammen sandt. Men det er også sandt, at Guds hellighed giver sig udtryk i trofasthed, barmhjertighed og kærlighed.

Gud er kærlig, *fordi* han er hellig. En hellighed, der ikke gav sig udtryk i kærlighed, ville være en ringere hellighed – det ville være en hellighed, som den kendes hos hedenske guder. Det ville være en hellighed, der krævede, snarere end gav. Det ville være en hellighed, der stillede betingelser for kærligheden. Det ville være en hellighed, som bandt de kristne til Gud i trældom.

Jeg vil hævde, at det netop er Guds grænseløse kærlighed, der viser, at han er hellig. Ustandseligt opfordrer Bibelen os til at elske. Vi skal elske hinanden, vi skal elske vore fjender, vi skal elske Gud. Det er syndigt ikke at elske. Og eftersom hellighed blandt andet betyder totalt fravær af synd, må hellighed nødvendigvis også betyde ubegrænset kærlighed.

¹For eksempel Ez 28,22: »Jeg kommer over dig, Sidon, jeg viser min herlighed på dig. Så skal de forstå, at jeg er Herren, når jeg bringer straf over dig og viser min hellighed på dig.«

Guds hellighed er ikke i strid med hans kærlighed. Tværtimod. Det er netop, fordi Gud er hellig, at han viser os grænseløs kærlighed.

Gud er kærlig, og derfor er han også retfærdig

Når folk normalt antager en konflikt mellem Guds retfærdighed og hans kærlighed, skyldes det blandt andet den måde, vi normalt fremstiller frelsen på: Guds retfærdighed kræver, at han straffer os syndige mennesker, men hans kærlighed ønsker ikke at straffe – løsningen er, at Gud lader straffen falde på Jesus.

Denne fremstilling af frelsen rummer meget rigtigt, og jeg bruger den selv, når jeg skal forklare grundprincipperne i kristendommen, som det skete i kapitel 2. Men hvis den betyder, at vi ser en generel modstrid mellem Guds retfærdighed og hans kærlighed, går vi for vidt. Undertiden møder man ligefrem kristne sange, der priser Gud for den uretfærdighed, han har vist ved at lade mig gå fri for straf; men det er en stor misforståelse.

Guds retfærdighed er en side af hans kærlighed. Der er ingen modstrid.

Når vi har svært ved at indse det, skyldes det, at vi ofte har en noget primitiv retfærdighedsforståelse. Når lille Peter får mindre chokolade end sin søster, udbryder han: »Det er ikke retfærdigt!« I denne situation (og for eksempel også når vores politikere taler om at gøre skattesystemet mere »retfærdigt«) er det millimeterretfærdighed, der tænkes på. Kærlighed og millimeterretfærdighed kan godt have svært ved at gå hånd i hånd – for måske har Peters søster lige netop i dag brug for en ekstra kærlighedstilkendevelse.

Men for det første benytter Bibelen som regel ordet »retfærdighed« i dets egentlige betydning: At være »ret i sin færd«. Når det i 1 Mos 6,9 hedder, at »Noa var en retfærdig mand, udadlig blandt sine samtidige«, tænkes der ikke på, om han altid gav sine sønner lige meget chokolade. Der menes derimod, at han handlede rigtigt, at han vandrede med Gud.

For det andet: Selv når Bibelen taler om retfærdighed i ordets gængse betydning, er det ikke den smålige millimeterretfærdighed, der er tale om, men derimod kampen mod lidelse og undertrykkelse. Hos Gud går retfærdigheden altid hånd i hånd med kærlighed og barmhjertighed:

*Herren er nådig og retfærdig,
vor Gud er barmhjertig;
Herren vogter de uerfarne,
jeg var hjælpeløs, men han frelste mig.*

(Sl. 116,5-6)

Guds retfærdighed giver sig altså blandt andet udslag i, at han frelser den hjælpeløse.

Helt enkelt betyder Guds retfærdighed, at han ønsker, at det gode skal sejre over det onde. Som Salme 11,7 såre enkelt udtrykker det: »Herren er retfærdig, han elsker ret.« Hvis Gud ikke var retfærdig, kunne han heller ikke være kærlig; for så ville han nemlig ikke foretrække det gode frem for det onde.

Retfærdighed er at foretrække kærlighed frem for had. Retfærdighed er at foretrække omsorg frem for ligegyldighed. Retfærdighed er at foretrække godhed frem for ondskab. En sådan retfærdighed er ikke et udtryk for manglende kærlighed. Det er tværtimod et udtryk for dyb kærlighed.

Gud er kærlig, derfor elsker han det gode og afskyr det onde, derfor er han retfærdig.

* * *

Både Guds hellighed og hans retfærdighed går hånd i hånd med hans kærlighed. Det er ikke muligt at skille dem ad. Kærligheden er en del af Guds hellighed, og retfærdigheden er en del af Guds kærlighed. Derfor giver det ingen mening at hævde, at der skulle være en konflikt mellem Guds kærlighed og de andre sider af Guds natur.

Derfor går vi også galt i byen, hvis vi tror, at vi kan finde en forklaring på fortabelsens problem ved at fokusere på Guds hellighed og retfærdighed. Når Bibelen siger, at »Gud er kærlighed«, (1 Joh 4,8), gælder det alle sider af Guds natur. Alt ved Gud er kærlighed. Når vi derfor prøver at forstå fortabelse og Helvede, må vi søge forklaringen i Guds kærlighed, hvor vanskeligt det end måtte forekomme os.

Men naturligvis er der en grund til, at mange kristne mener at kunne se en konflikt mellem Guds kærlighed og hans retfærdighed. En af mine bekendte har fortalt, hvordan hun engang var til et møde, hvor en præst talte om Guds tilgivelse. Blandt tilhørerne sad en mand, som engang havde slået et menneske ihjel. Nu havde han imidlertid afsonet sin fængselsdom; men han havde aldrig tilgivet sig selv.

Ved mødet talte præsten så om, hvordan Gud kan tilgive både den mindste og den største synd. Det blev for meget for drabsmanden. »Så er Gud sandelig uretfærdig!« udbrød han. I hans øjne var det helt urimeligt og uretfærdigt, at Gud skulle tilgive ham hans store forbrydelse.

Jovist kan det forekomme os, at der er en konflikt i Guds væsen. Faktisk virker det, som om der er hele to konflikter: For det første virker det kærligt – men uretfærdigt – at Gud tilgiver os. Vi ved, at vi er syndere, og alligevel tager Gud imod os. For

det andet virker det retfærdigt – men ukærligt – at Gud lader ikke-kristne gå fortabt.

Men der *er* ikke nogen konflikt.

For at forstå det må vi lige vende tilbage til vores gængse fremstilling af frelsen.

»Gud er retfærdig,« siges det, »derfor kan han ikke se igennem fingre med ondskab. Hans retfærdighed kræver, at han straffer os. Men hans kærlighed ønsker ikke at straffe os, og derfor lader han i stedet Jesus bære vores straf.«

Når man hører frelsen fremstillet på denne måde, fristes man til at tænke: »Jamen, står retfærdigheden da over Gud? Hvis hans retfærdighed er så stort et problem for ham, kan han så ikke bare lempe lidt på den? Hvis han er almægtig, kan han så ikke blot tilgive vores synder, uden at skulle kræve, at Jesus ofres i stedet for os?« Man kommer næsten til at forestille sig, at der bag ved Gud står en slags uforsonlig over-gud, der kræver, at Gud straffer synd, og som ikke vil acceptere, at Gud tilgiver uden at straffe.

Sådan er det selvfølgelig ikke. Gud er ikke underlagt nogen over-gud, han er ikke underlagt nogen lov. Hvis han ville, kunne han utvivlsomt tilgive os, uden at Jesus behøvede at ofre sit liv. *Men det ville ikke være kærligt!* Hvis Gud nemlig bare tilgav uden videre, hvis han bare så igennem fingre med synd, ville det betyde, at Gud gik på kompromis. Gud ville ikke længere være helt på det godes side. Det onde ville blive tolereret i Guds verden. En kærlig Gud tolererer ikke ondskab. Det betyder så desværre også, at en kærlig Gud ikke tolererer en synder som mig.

Når synderen står over for Guds domstol, og Gud »vakler« mellem straf og tilgivelse, er det ikke en vaklen mellem retfærdighed og kærlighed – det er en vaklen mellem kærlighed og kærlighed; nemlig kærlighed til det gode og kærlighed til men-

nesket.

Det er ikke et udtryk for uretfærdighed, når Gud tilgiver os. Der er nemlig ikke tale om, at Gud blot lukker øjnene for vores overtrædelser. Tværtimod kræver Gud en meget voldsom straf for vore synder; men i sin nåde tager han så selv overtrædelserne og straffen på sig i Kristus.

Det er heller ikke et udtryk for manglende kærlighed, når Gud fordømmer dem, der ikke ønsker at tage imod Jesu stedfortrædende død. Guds ubegrænsede, absolutte kærlighed til det gode betyder nemlig, at han umuligt kan acceptere den mindste smule ondskab i sit rige.

Jeg synes nu stadig, det er synd for de stakkels mennesker, der går fortabt! Jeg tror ikke, at de oplever det som et tegn på nogen større kærlighed, at de havner i Helvede.

Det er jeg nu ikke så sikker på. Men det er rigtigt, at vi bør beskæftige os med fortabelsen fra to synsvinkler: Fortabelsen set ud fra Guds kærlighed til verden, og fortabelsen set ud fra Guds kærlighed til den fortabte synder. I dette kapitel har vi set, at Guds kærlighed til verden betyder, at han nødvendigvis må foretrække det gode frem for det onde, og i de følgende kapitler fortsætter vi stadig ad dette spor. Men jeg har ikke overset det problem, der påpeges her. Dog må vi desværre vente til kapitel 12, før vi kan nærme os et svar på det.

Kapitel 8

Guds dobbelte kærlighed

På Danmarks Radios hjemmeside på internettet kan man få sammenlignet sine politiske synspunkter med en række folketingspolitikeres meninger. Systemet går ud på, at man bliver præsenteret for en række politiske udtalelser, og man skal så vurdere, i hvor høj grad man er enig i dem. Danmarks Radio har også fået nogle politikere til at tage stilling til de samme udtalelser, og DR's computer kan derfor sammenligne svarene og finde frem til de politikere, man er mest enig eller uenig med.

Jeg prøvede en dag at få sammenlignet mine retspolitiske meninger med de folkevalgte. Én af de påstande, som Danmarks Radio bad mig tage stilling til, var følgende: »Det danske straffesystem varetager i højere grad forbryderens end offerets interesser.« Det er et synspunkt, man ofte støder på. Er det rimeligt, at en voldsmand, der har slået et menneske ned, slipper med en betinget dom? Er det rimeligt, at en mand, der har forgrebet sig på småbørn, kommer ud af fængslet efter et par års forløb? Selv om jeg grundlæggende *ikke* mener, at vores straffesystem først og fremmest varetager forbrydernes interesser, kan jeg godt forstå den forbløffelse og harme, der vælder op hos ofrene og deres pårørende, når en forbryder slipper med en mild dom.

Hvordan ser Gud på det? Hvis interesser varetager *han*, når han dømmes? Hvem holder Gud med, når voldtægtsforbryderen, børnemishandleren og morderen står foran hans domstol? Ligner han de dommere, der blæser på ofrenes lidelser og lader forbryderne slippe med en latterlig mild dom?

Eller er han hård? Forstår Gud de mishandlede smerter? Forstår han, at denne forbryder har skabt oceaner af lidelse for en masse stakkels mennesker? Sørger Gud for at give ham den straf, han fortjener, så ofrene kan se, at der er retfærdighed til? Og sørger Gud for at give *mig* den straf, jeg fortjener?

Straffer Gud, eller tilgiver Gud? Det er frelsens mysterium, at vi kan svare: Ja, Gud straffer, og ja, Gud tilgiver.

Når vi prøver at forstå frelsens mysterium, bliver vi blandt andet nødt til at spørge: Hvorfor var Jesus nødt til at dø? Hvorfor kan Gud ikke bare tilgive uden at kræve et offer til gengæld? Hvis Gud står over alt andet, må han da selv kunne lave reglerne, og han kan da umuligt være *underlagt* et overordnet princip, der kræver blod, før tilgivelse er mulig.

Jeg vil i dette kapitel prøve at besvare disse spørgsmål, men det er et emne, vi må nærme os med stor ydmyghed. Vi er her i færd med at begive os ind på et af de største mysterier i verden, og hvis vi bilder os ind, at vi kan forstå Guds natur og Guds handlemåde, har vi alt for store tanker om os selv.

Ikke desto mindre må vi prøve alligevel, for jeg tror, at det er muligt at få i det mindste et glimt af forståelse for, hvad der egentlig er baggrunden for Jesu stedfortrædende død.

Hvad er det at tilgive? Set fra et menneskeligt synspunkt er der mange forskellige grader af tilgivelse, alt afhængig af, hvor stor

skade vi har forvoldt. Hvis vi for eksempel kommer til at slå en kop i stykker, når vi er på besøg hos nogle venner, siger vi undskyld, og så bliver vi som regel mødt med et »Det gør ikke noget!« Med disse ord uddeles tilgivelsen. Når koppens ejermand siger: »Det gør ikke noget,« fortæller han, at der ikke er sket nogen skade af betydning.

Hvis situationen er lidt mere alvorlig, hvis for eksempel husets søn har smadret familiens bil, vil hans undskyldninger næppe blive mødt med et »Det gør ikke noget«, for naturligvis gør det noget! En smadret bil kan man ikke bare trække på skuldrene ad. Men når han beder sine forældre om tilgivelse, vil de muligvis sige: »Det går nok.« Dermed mener de, at de ganske vist har fået et alvorligt problem, men de skal nok klare sig alligevel.

Men hvis situationen er dybt alvorlig, fungerer tilgivelsen anderledes. Lad os prøve at overveje følgende situation: Anders drikker sig fuld og giver sig fuldstændig uprovokeret til at slå løs på Jørgen. Jørgen falder om, slår hovedet hårdt i stengulvet og må på hospitalet med åbent kraniebrud. På skadestuen får Jørgens kone, Inge, at vide, at hendes mand har fået permanent hjerneskade, og at han aldrig bliver sig selv igen. Da Anders er blevet ædru og erfarer, hvad han er skyld i, bliver han dybt fortvivlet. Meget skamfuld opsøger han Inge og beder hende grådkvalt om at tilgive ham.

Hvad kan hun nu sige? »Det gør ikke noget?« Sludder, naturligvis gør det noget! »Det går nok?« Vrøvl, det kommer aldeles ikke til at gå! Det eneste, hun kan sige, er: »Jeg tilgiver dig« eller »Jeg er ikke vred på dig«.

Det er utvivlsomt grænseløst vanskeligt for Inge i denne situation at tilgive Anders. Og spørgsmålet er, om hun taler helt sandt, når hun siger, at hun ikke er vred på ham. Ønsket om hævn vil sikkert ligge lige under overfladen, men samtidig vil

hun være klar over, at selv den værste hævn ikke vil kunne bringe hendes mand tilbage til et normalt liv.

Men lad os lige et øjeblik prøve at forestille os, at Inge rent faktisk siger: »Det gør ikke noget« til Anders. Lad os prøve at forestille os, at hun ikke kun siger det, men også *mener* det. Sikke en hån mod Jørgen! Her står en mand, der har smadret Jørgens liv, og så siger hans kone bare, at det ikke gør noget!

Jeg tror, at Gud står lidt i samme situation som Inge – blot endnu værre. Hvad skal Gud sige, når et menneske misbruger og torterer et barn? »Det gør ikke noget«? Hvad skal Gud sige, når en diktator sender tusindvis af sine landsmænd i fangelejr? »Det går nok«? Det ville være en grusom Gud, der tog så let på menneskers synder. *Selvfølgelig* gør det noget, når mennesker piner og plager hinanden! Og i Guds øjne er selv den mindste hensynsløshed en forfærdelig overtrædelse af kærlighedsbud-det.

Guds kærlighed er heldigvis alt for stor til, at han kan lukke øjnene for et menneskes overgreb mod et andet. Når Gud ser ondskab iblandt os, ligger intet ham fjernere end et »Det gør ikke noget«. For det gør i allerhøjeste grad noget.

Vi må også huske på, at vores egne »småsynder« absolut ikke er så små, som vi gerne vil tro. Vi har med vores manglende kærlighed og vores egoisme gang på gang svigtet folk, der har brug for vores hjælp; også vi har blod på hænderne. Det her drejer sig ikke kun om børnemisbrugere og diktatorer.

Gud vil ikke – *kan* ikke, fristes man til at sige – bare slå en streg over en overtrædelse. Det ville være en hån mod ofret. Guds kærlighed til ofret og Guds kærlighed til det gode udelukker en nem tilgivelse. Guds tilgivelse er ikke billig!

* * *

Og her begynder vi måske at kunne forstå, at der er behov for noget særligt, for at Gud kan tilgive. Gud tilgiver ikke blot med en håndbevægelse. Han har ikke et nonchalant forhold til synden, så han bare kan trække på skuldrene. Tilgivelse er ikke nem for Gud. Han går ikke på kompromis. Gudskelov! Hvis Guds tilgivelse var billig, ville det betyde, at han ikke tog de lidelser, som vi mennesker udsætter hinanden for, alvorligt.

Ud af Guds kærlighed udspringer behovet for gengældelse. Der er naturligvis ikke tale om hævn i menneskelig forstand; men Guds retfærdighed kræver, at synden fjernes, udryddes. Alt andet ville være udtryk for ligegyldighed. Derfor er der i Guds verden kun én straf: døden.

Her når vi så frem til Guds dilemma: Hans kærlighed til det gode betyder, at han er nødt til at straffe; men hans kærlighed til mennesker betyder, at han ikke ønsker at straffe dem. Derfor træder Jesus ind på scenen som den, der påtager sig straffen.

Guds dilemma er ikke et dilemma mellem retfærdighed og kærlighed, men mellem to slags kærlighed – kærlighed til det gode og kærlighed til mennesket. Eller rettere: Som vi så i forrige kapitel, er Guds retfærdighed og kærlighed to sider af samme sag.

Det er også vigtigt, at vi husker på, at Jesus påtog sig selve vores skyld. »Han bar de manges synd,« som Esajas siger (53,12). Når Gud lader straffen ramme Jesus, er der ikke tale om, at en uskyldig stedfortræder påtager sig den straf, vi har fortjent. Der er tværtimod tale om, at hele vores synd bliver lagt på Jesus, og at han i den forstand var særdeles skyldig, da han blev ramt af straffen. Det er synden, der bliver taget fra os; når Gud tilgiver os, *forsvinder* vores synd, og derfor kan Gud tage imod os uden at gå på kompromis med sin kærlighed til ofrene og sin afsky for ondskaben.

Okay, så Gud tilgiver ikke bare med en håndbevægelse. Hans kærlighed kræver et blodoffer, siger du. Men han kræver da mere af os, ikke? Vi skal tilgive uden videre. Hvis nogen kommer til os og beder om tilgivelse, skal vi give tilgivelsen uden videre, ikke sandt? Vi kan ikke tillade os at kræve blodoffer og lignende af vores medmennesker, før vi tilgiver dem.

Så Gud kræver altså noget af os, som han ikke selv lever op til.

Det er rigtigt, at vi mennesker skal tilgive uden at kræve et blodoffer. Vi kan ikke tillade os at stille krav om gengældelse, før vi tilgiver. Men det er ikke, fordi Gud kræver mere af os end af sig selv.

For det første er vores situation jo en helt anden end Guds. Vi er selv syndere. Vi står som den gældbundne tjener i Jesu lignelse (Matt 18,23-35). Vi skylder Gud en kolossal formue, og derfor kan vi ikke kræve nogen gengældelse fra vores medmennesker. For det andet står det ikke til os at råde over liv og død, og vi kan derfor hverken kræve blodoffer fra vores medmennesker eller selv påtage os det i stil med, hvad Jesus gjorde. For det tredje har Gud påtaget sig al gengældelse. Paulus skriver:

Tag ikke retten i egen hånd, mine kære, men giv plads for Guds vrede, for som der står skrevet: »Hævnen tilhører mig, jeg vil gengælde,« siger Herren.

(Rom 12,19)

Dette tredje punkt er væsentligt. Enhver overtrædelse mod os vil blive gengældt. Gud vil gengælde al ondskab, vi udsættes for. Guds vrede vil blive sluppet løs, fordi han lykkeligvis afskyr ondskab. Dette er evangeliet om den hævnende Gud, som vi vender tilbage til i kapitel 10.

Men hvis det overhovedet er muligt, overfører Gud skylden til Jesus og retter sin gengældelse – sin hævn – mod ham.

* * *

Guds kærlighed er dobbelt:

For det første elsker han godhed, han elsker kærlighed, han elsker omsorg. Det betyder samtidig, at han afskyr ondskab, han afskyr hensynsløshed, han afskyr synd. Hans kærlighed er så stor, at han på ingen måde kan acceptere eller gå på kompromis med synden. Hans kærlighed til godhed er så stor, at der – heldigvis – ikke er plads til en synder som mig i Guds rige. Jeg har fortjent straf for min manglende kærlighed, og den straf tager han – heldigvis – ikke nonchalant på. Han uddeler den med retfærdighed og ildhu.

For det andet elsker han mennesker, og derfor gør han alt for at undgå at ramme dem med straf og hævn og gengældelse. Så påtager han sig hellere straffen selv, hvis blot vi beder ham om det. Hans kærlighed til mig er så stor, at jeg – heldigvis – alligevel kan få plads i hans rige. Ikke fordi der er plads til en synder som mig, men fordi Jesus skaffer mig en plads.

Nogle af de mennesker, som hævder, at Helvede ikke findes, påstår, at hvis et menneske går fortabt, er det et tegn på, at Guds sejr over Djævelen ikke er fuldstændig. Jeg siger tværtimod: Hvis en utilgiven synder kan få plads i himmelen, er Djævelens nederlag ikke fuldstændigt.

Kapitel 9

Hvad Groucho Marx kan lære os

Den amerikanske komiker Groucho Marx sagde engang: »Jeg vil ikke være medlem af en klub, der vil have mig som medlem.« Hvis en klubs kriterier for at optage et nyt medlem var så lave, at han kunne komme med, måtte det efter hans mening være en meget ringe klub.

Groucho Marx mente det selvfølgelig humoristisk, men det giver god mening i vores forhold til Gud: Hvis Gud kunne acceptere en synder som mig, ville hans standarder virkelig være ringe. Så med en omskrivning af Groucho Marx' ord kan jeg sige: »Jeg vil ikke være sammen med en gud, der vil være sammen med sådan en som mig.«

Vi har behov for at lære, at Guds dom er en umådelig dejlig ting. Guds dom betyder ondskabens udryddelse. Derfor er Guds dom over *mig* også en umådelig dejlig ting – så dejlig, at den kun overgås af den nåde, Gud viser ved selv at påtage sig den straf, der rettelig tilkommer mig.

Vi har brug for at lære at glæde os over Guds dom.

Salme 145 i Bibelen er en herlig salme, der beskriver Guds storhed og grænseløse godhed. Den er værd at læse i sin fulde ud-

strækning:

Lovsang af David.

*Jeg vil ophøje dig, min Gud, kongen,
og jeg vil prise dit navn evigt og altid.
Hver dag vil jeg prise dig,
og jeg vil lovprise dit navn evigt og altid.
Herren er stor og højt lovprist,
og hans storhed kan ikke udforskes.*

*Slægt skal prise dine gerninger for næste slægt,
og de skal fortælle om dine mægtige gerninger.
Om din majestæts herlige pragt
og om de ting, der angår dine undere, vil jeg synge.
Og de skal tale om dine frygtindgydende gerningers styrke,
og jeg vil fortælle om din storhed.
De skal udbrede mindet om din store godhed
og jublende prise din retfærdighed.
Herren er nådig og barmhjertig, sen til vrede og rig på nåde.
Herren er god mod alle,
og hans barmhjertighed er over alle hans skabninger.*

*Alle dine skabninger skal takke dig,
og dine fromme skal prise dig.
De skal fortælle om dit kongedømmes herlighed
og tale om din styrke,
for at kundgøre for menneskebørnene hans styrke
og hans kongedømmes prægtige herlighed.
Dit kongedømme er al evigheds kongedømme,
og dit herredømme varer i hver slægt efter slægt.
Herren støtter alle, som falder,*

*og rejser alle nedbøjede.
 Alles øjne er rettet håbefuldt mod dig,
 og du giver dem deres føde i rette tid.
 Du åbner din hånd
 og mætter alt levende med velbehag,
 Retfærdig er Herren på alle sine veje,
 nådig i alle sine gerninger.
 Nær er Herren hos alle, som kalder på ham,
 hos alle, som kalder på ham i oprigtighed.
 Han gør, hvad de som frygter ham, ønsker,
 og han hører deres skrig og frelser dem.
 Herren beskytter alle dem, som elsker ham,
 men alle de ugudelige udrydder han.*

*Min mund skal udsige Herrens pris,
 og alt kød skal prise hans hellige navn
 evigt og altid.*

(Sl 145 DFB)

Bemærk, hvordan digteren her bobler over med fryd over Guds utrolige trofasthed og godhed. Der er ingen grænser for Guds kærlighed: »Herren er god mod alle, og hans barmhjertighed er over alle hans skabninger,« står der. Og senere fortælles det, at »Herren beskytter alle dem, som elsker ham, men alle de ugudelige udrydder han.«

Hov! Hvad var det, der stod? Guds barmhjertighed er over alle hans skabninger – og han udrydder alle de ugudelige! Det passer da ikke særlig godt sammen.

Jo, vist gør det det.

Jeg nævnte i kapitel 3, at Bibelen overhovedet ikke omtaler spørgsmålet om, hvordan Helvede kan forenes med Guds kærlighed. Det er, som om de bibelske forfattere finder spørgsmålet irrelevant. Og her i Salme 145 støder vi unægtelig på en hold-

ning, der forekommer os meget fremmedartet: Gud udrydder de ugudelige – hvor er han pragtfuld!

Flere steder i Bibelen dukker denne glæde over Guds dom op. Det er en glæde, som vi praktisk taget ikke kender til i dag.

Jeg må med det samme indrømme, at hos visse kristne fremkalder tanken om Guds dom en glæde, som bestemt ikke er af det gode. Jeg taler om de kristne, der føler en ondsindet skadefryd ved tanken om, at deres medmennesker skal komme ned med nakken, når de møder Guds vrede. Som jeg tidligere har nævnt, er det ganske vist en holdning, man tit møder hos de karikaturagtige kristne, man ser i film og tv, men i virkelighedens verden er holdningen heldigvis meget sjælden.

I dette kapitel vil vi i stedet beskæftige os med en ægte, sund glæde over Guds dom. Ikke en skadefro og hånlig holdning til vores stakkels medmennesker, ej heller et hadsk ønske om hævn, men en glæde, der bunder i kærlighed. En sådan glæde møder vi nemlig tit i Bibelen, og jeg tror, det er gennem denne glæde, vi skal nå frem til en forståelse af, hvorledes menneskers fortælbelse og Guds kærlighed kan forenes.

Det første, vi må indse, er, at *det er godt, når ondskab udslettes*. Det er godt, når børn ikke længere skal misbruges; det er godt, når kvinder ikke længere voldtages; det er godt, når mennesker ikke længere torteres; det er godt, når bagtalelse, misundelse og had forsvinder. Det er godt, når ondskab udslettes.

Vi kender fornemmelsen fra spændingsbøger og -film: Når vi for eksempel i *Star Wars*-filmene oplever, at ærkeskurken med en håndbevægelse udsletter en hel planet med milliarder af indbyggere, føler vi, at vi her står over for den inkarnerede ondskab. Og når så Luke Skywalker og hans venner under stor dramatik

får besejret den onde og udslettet hans dræbende våben, mærker vi tilfredsstillelsen ved, at det gode har sejret over det onde. – Ganske vist kan vores fryd nemt være forurennet af en håndfuld had til slynglerne; vi er jo mennesker. Men den basale begejstring over de godes sejr er sund nok.

Ondskab er ondt! Det lyder fuldstændig banalt, men det betyder altså, at der er grund til at juble, når ondskab fjernes. Og denne jubel støder vi som sagt på mange steder i Bibelen. Vi finder den især i Salmernes Bog.

For eksempel:

*Himlen skal glæde sig, jorden juble,
havet med alt, hvad det rummer, skal larme,
marken med alt, hvad den bærer, skal juble,
alle skovens træer skal råbe af fryd
for Herren; for han kommer,
han kommer for at holde dom over jorden,
han holder dom over verden med retfærdighed
og over folkene i sin trofasthed.*

(Sl 96,11-13)

Himlen, jorden, havet, marken, skovens træer, alle skal de juble og råbe af fryd, når Herren kommer for at holde dom. Guds dom over ondskaben er glædelig. Hvor er det dejligt, at Gud vil dømme verden! siger salmisten.

Salme 76 fortæller om formålet med Guds vrede:

*Frygtindgydende er du,
hvem kan holde stand mod dig, når du er vred?
Fra himlen forkyndte du dommen;
jorden blev angst og faldt til føje,
da Gud rejste sig til dom
for at frelse alle landets ydmyge.*

(Sl 76,8-10)

Gud er vred og fælder dom. Hvorfor? For at frelse alle landets ydmyge! Formålet med Guds vrede er at hjælpe undertrykte mennesker.

Glæden over Guds dom finder vi også i Salme 9:

*Men Herren har taget sæde for evigt
og stillet sin trone frem til dom.
Han dømmes verden med retfærdighed
og fælder retskaffen dom over folkene.
Herren bliver en borg for undertrykte,
en borg i trange tider;
de, der kender dit navn, stoler på dig,
for du svigter ikke dem, der søger dig, Herre.*

(Sl 9,8-11)

Herren dømmes verden, Herren dømmes folkene, og derfor bliver han »en borg for undertrykte«. Det er netop Guds dom, der er garantien for, at verden bliver et lykkeligt sted.

Også det Nye Testamente kender til glæden over Guds dom, om end den forekommer sjældnere end i det Gamle Testamente. For eksempel fortæller Johannes' Åbenbaring om glæden over straffedommen over Babylon:

*Halleluja!
Frelsen og æren og magten er vor Guds,
sande og retfærdige er hans domme.
Han har dømt den store skøge, som fordærvede
verden med sin utugt,
han har hævnnet sine tjeneres blod på hende.*

(Åb 19,1-2)

Også her ser vi årsagen til glæden: Den store skøge fordærvede verden. Guds dom standsede folks lidelser.

En og anden vil nok finde det påfaldende, at glæden over Guds dom er så meget mere udbredt i det Gamle Testamente end i det Nye. Man hører jo ofte den påstand, at det Gamle Testaments Gud er en streng Gud, mens det Nye Testamente viser os en mild Gud. Den påstand er imidlertid i bund og grund noget sludder. Dels møder vi også den milde Gud i det Gamle Testamente og den strenge Gud i det Nye, dels er Guds strenghed og mildhed to sider af samme sag. Forskellen på det Gamle og det Nye Testamente ligger ikke i, at vi præsenteres for to forskellige guder i de to testamenter; forskellen ligger i, at det Gamle Testamente understreger den side af Gud, der elsker godhed og omsorg mod mennesker, og som vender sig mod vold og undertrykkelse, mens det Nye Testamente understreger den side af Gud, der også elsker synderne, undertrykkerne og voldsmændene.

Bibelen viser os mange steder en stor glæde over Guds dom. Den viser os, at Guds dom er det godes sejr over det onde. Guds ultimative dom – den evige fordømmelse til Helvede – er samtidig det godes ultimative sejr over det onde. Det onde (og den Onde) forsvinder for altid.

Jamen, de bibelsteder, du her har haft fat i, taler ikke kun om dom over ondskab, men om dom over mennesker. Det er ikke kun ondskaben, der udryddes, det er de onde mennesker!

Det er korrekt, men det giver ikke mening at skelne.

Vi har som kristne lært, at Gud afskyr synden, men elsker synderen; og det er jo både sandt og opmuntrende. Men vi må ikke overfortolke det, så vi nærmest påstår, at ondskab og onde mennesker intet har med hinanden at gøre. Ondskab eksisterer,

fordi der er nogen, der udøver den.

Lad os forestille os en voldelig person – jeg vil kalde ham Erik (og samtidig vil jeg undskylde over for dem af mine læsere, der bærer dette navn!). Hvis Erik har mishandlet et menneske, så er det ikke kun Eriks handlinger, der er onde, det er Erik selv, der er ond. Her er det let for vores kristne opdragelse at løbe af med os. Vi ved, at vi selv er syndere. Vi ved, at vi dybest set ikke er bedre end Erik. Vi ved, at hvis det ikke var for Guds nåde, ville vi nemt kunne være i Eriks situation. Selvfølgelig har vi ondt af det menneske, der blev offer for Eriks handlinger, men vi finder det alligevel en smule for hårdt at påstå, at Erik fortjener at havne i Helvede.

Det er smukt og rigtigt, at vi på den måde sætter os i Eriks sted. Og det er da rigtigt, at vi selv ikke er bedre end Erik. Men vi drager den forkerte konklusion, hvis vi siger, at det ikke er kærligt, hvis Gud ønsker at straffe Erik. Vi har fortjent at blive straffet, og det har Erik også.

Og her må vi så lære, at *det er dejligt, at Gud i sin retfærdighed vil straffe mig og Erik*. Guds standarder er uendeligt høje. Han går ikke på kompromis, han lader sig ikke nøje med, hvad vi mennesker kan præstere af godhed. Guds krav er så store, at jeg umuligt kan leve op til dem; og ih, hvor er det pragtfuldt! Tænk, hvis Guds krav var så lave, at han ville acceptere mine handlinger. Så ville himlen sandelig være et andenklasses sted at opholde sig. »Jeg vil ikke være medlem af en klub, der vil have mig som medlem,« sagde Groucho Marx som nævnt. På samme måde ville jeg heller ikke bryde mig om at være i en himmel, hvor der var plads til sådan en som mig.

Men heldigvis er Guds standarder umådelig høje. Og heldigvis er der så ikke plads til Erik og mig i Guds rige. – Medmindre der altså sker noget helt specielt, som at Guds egen søn påtager sig vores skyld.

Når Gud udrydder onde mennesker, sker det i kærlighed. Det er nemlig ikke kærligt at lade noget ondt bestå. Det er godt, at det onde udryddes. Der er grund til at juble over det, som vi har set, at mange bibelsteder gør.

Desværre er der nogle kristne prædikanter, der taler om Guds dom, men som glemmer at få begrundelsen med. De er flittige til at stemple synden, men ikke til at fortælle, hvorfor Guds dom over synden er glædelig. Bibelens domsprædiken har et helt andet og positivt tilsnit. Hos profeten Malakias kan vi se, hvordan en sund forkyndelse viser, at Guds dom udspringer af hans kærlighed til de svage:

*Nu kommer jeg til jer og holder dom,
jeg træder snart frem som vidne
mod troldmænd og horkarle,
mod dem, der sværger falsk,
mod dem, der unddrager daglejeren hans løn,
og dem, der afviser den fremmede,
enken og den faderløse.*

(Mal 3,5)

Igen ser vi, at formålet med Guds dom er at beskytte de svage: de fremmede, enkerne og de faderløse. Dette er positivt! Dette er glædeligt! Gud græder, når samfundets svage bliver undertrykt og ikke mødes med kærlighed. Det er deres sag, han tager sig af. Guds dom betyder, at denne undertrykkelse får en ende. Der er god grund til at være taknemmelig over Guds dom. Også selv om den rammer mig.

Også selv om den rammer mig? Ja, for også jeg er ond og ubetænksom og hensynsløs. Med til syndserkendelsen hører også en erkendelse af, at Gud er i sin gode ret til at dømme mig. Ja, ikke alene er han i sin gode *ret*, han er i sin gode *kærlighed*. Det er han nemlig, når han udrydder ondskab fra jorden.

Jamen, hvorfor er dommen i Helvede evig? Er det rimeligt at lade 70-80 års synd straffe i al evighed?

Rimeligt med hvilken målestok? Set fra menneskets snævre synspunkt er svaret nej. Det forekommer os absolut ikke rimeligt.

Men vi kan ikke benytte vores egen målestok i den sammenhæng. Vi er tilbøjelige til at sammenligne Guds dom med den straf, en jordisk dommer uddeler efter princippet: En lille lovovertrædelse betyder en lille straf, en stor lovovertrædelse betyder en stor straf. Men når Gud dømmes, er situationen en helt anden: Guds dom beror på, at han på ingen måde og på intet tidspunkt kan acceptere ondskab. Tænk, hvis Gud sagde: »Du har voldtaget en kvinde; det er en ondskab, som jeg takserer til 50 år i Helvede.« Hvis Gud sagde sådan, ville hans afstandtagen fra ondskaben ikke være total. Når de 50 år var gået, skulle han med andre ord sige: »Nu betragter jeg dig ikke længere som en voldtægtsforbryder.« Jamen, det er han jo. Selv efter 500 år vil det stadig være et faktum, at han har voldtaget en kvinde. Det kommer aldrig dertil, at Gud kan sige: *Nu* har du ikke længere voldtaget. Og Gud kan altså ikke acceptere voldtægt.

Hverken 50 eller 500 eller 5000 års straf kan ændre ved de handlinger, som manden har begået. Kun én ting kan fjerne dem: Hvis Gud selv tager voldtægtsforbryderens skyld på sig. Straf fjerner ikke synd! Kun hvis skylden overføres til Jesus, ophører voldsmanden med at være voldsmand, og så er der ikke behov for så meget som 5 sekunders straf.

En af de mest rystende passager i Bibelen er slutningen af Esajas' bog. Her fortæller profeten om den nye himmel og nye jord, som Gud vil skabe, og som vi også kender fra Johannes' Åben-

baring. Om dette paradisiske sted fortæller Gud:

*For ligesom den nye himmel
og den nye jord, som jeg skaber,
skal bestå for mit ansigt, siger Herren,
sådan skal jeres slægt og jeres navn bestå.*

*Hver måned på nymånedagen
og hver uge på sabbatten
skal alle mennesker komme
for at tilbede mig, siger Herren.
Og de skal gå ud og se
på ligene af dem, der brød med mig.
For deres maddiker dør ikke,
og deres ild slukkes ikke.
De skal være til afsky for alle mennesker.*

(Es 66,22-24)

»Og de skal gå ud og se på ligene af dem, der brød med mig.«
Skal det være en fornøjelse? Skal det være noget, vi kan glæde os til? Er det virkelig meningen, at vi skal tænke: »Der bliver så herligt på den nye jord, for dér skal ulven bo sammen med lammet, løven skal æde strå som oxen, og vi skal alle sammen ofte gå ud og se på ligene af dem, der brød med Gud!«

Jeg må indrømme, at jeg har vanskeligt ved at forestille mig denne lig-beskuelse som en bogstavelig, jævnlige tilbagevendende begivenhed i Guds nye verden. Men der må alligevel være en vigtig pointe at lære her. Når Gud nævner de ugudeliges ulykkelige skæbne som en af de ting, der hører sammen med Guds kommende verden, må det være, fordi der er tale om noget glædeligt. Pointen må være, at det er dejligt, at ugudeligheden er udryddet. For når det ugudelige ikke findes mere, så er ondskaben væk, så er der ikke længere nogen børn, der

lider, ikke længere nogen kvinder, der misbruges, ikke længere nogen fremmede, der afvises, ikke længere nogen enker og faderløse, der undertrykkes. Ondskabens endeligt er en lykkelig begivenhed, som vi kan glæde os over – selv på den nye jord.

Og midt i glæden over ondskabens endeligt vil der nok være en tanke, der melder sig hos os: Også jeg burde have været blandt ligene af dem, der brød med Gud. Min synd og ondskab var også stor. Men jeg slap fri. Ikke fordi Gud valgte at undlade at straffe, men fordi han valgte selv at tage straffen på sig ved Jesu lidelse og død.

Kapitel 10

Evangeliet om den hævnende Gud

Hvert år ved adventstid lyder tonerne af Grundtvigs betagende salme *Blomstre som en rosengård* i de fleste danske kirker. Salmens tekst er taget fra Esajas' Bog kapitel 35, der beskriver, hvor herlig verden bliver, når Messias kommer til jorden. Når Grundtvig for eksempel siger: »Blomstre som en rosengård skal de øde vange,« er det en gengivelse af Esajas' ord: »Ørkenen og det tørre land skal glæde sig, ødemarken skal juble og blomstre, den skal blomstre som rosen.«

Længere nede i sin salme taler Grundtvig om, at Gud vil fjerne al frygt og sorg, og at »byde vil han Fjenden trods som sit folks befrier.« Det er meget interessant at tage fat i den tilsvarende tekst hos Esajas:

*Styrk de synkende hænder,
gør de kraftsløse knæ stærke,
sig til de urolige hjerter:
Vær stærke, frygt ikke!
Nu kommer jeres Gud med hævn,
Guds gengæld,
han kommer og frelser jer.*

(Es 35,3-4)

Midt i en beskrivelse af, hvor fortræffelig den verden bliver, som Gud har tænkt sig at oprette, støder vi på en forjættelse om, at Gud kommer med hævn! Gud trøster sit folk ved at love dem hævn. Hvordan kan det hænge sammen?

Lad det være sagt med det samme, at hævntørst på ingen måde er en kristen dyd – tværtimod. Atter og atter belærer Jesus os om, at vi ikke må søge hævn. Tydeligst står det nok i Bjergprædikenen, hvor Jesus siger, at vi ikke må sætte os til modværge mod den, der vil os noget ondt, men at vi derimod skal vende den venstre kind til, hvis nogen slår os på den højre (Matt 5,39).

Bibelen understreger, at vi skal gengælde ondt med godt, at vi skal finde os i at lide ondt, at vi skal elske vores fjender, og så videre. Hævn hører ingen steder hjemme i en kristen sammenhæng.

Og alligevel trøster Gud sit folk med løftet om hævn.

For at kunne forstå det må vi først erkende, at Guds hævn er radikalt forskellig fra vores menneskelige hævn. Når vi føler hævntørst, er det som oftest ud fra devisen: Han voldte mig smerte, derfor vil jeg nu volde ham smerte. Hun bragte mig lidelse, derfor vil jeg nu bringe hende lidelse. Vores hævntørst er ond. Når vi søger hævn, finder vi glæde i andres smerte. Vores modparts lidelse bliver en nydelse for os. Det er ondt! Derfor må vi aldrig søge hævn, når nogen gør os fortræd.

Guds hævn tjener derimod et helt andet formål. Hensigten med Guds hævn er at fjerne ondskab. Når Gud lover at komme med hævn, siger han i virkeligheden: »Jeg kommer og udsletter det onde.« Det er Guds hævn: Opgøret med det onde. Derfor er Guds hævn en god ting.

Esajas har mere at sige om sagen:

*Gud Herrens ånd er over mig,
fordi Herren har salvet mig.
Han har sendt mig
for at bringe godt budskab til fattige
og lægedom til dem, hvis hjerte er knust,
for at udråbe frigivelse for fanger
og løsladelse for lænkede,
for at udråbe et nådeår fra Herren
og en hævdag fra vor Gud,
for at trøste alle, der sørger.*

(Es 61,1-2)

Her har vi den igen, Guds hævdag. Og igen ser vi, at formålet med Guds hævn er at »trøste alle, der sørger«. Profeten jubler over, at Gud vil hævne. For han ved nemlig, at Guds hævn betyder udryddelse af alt ondt.

Når Gud hævner, bliver fanger sluppet fri; når Gud hævner, er der tale om et godt budskab til fattige; når Gud hævner, kommer der et nådeår fra Herren. Der er al mulig grund til at glæde sig over Guds hævn.

Samtidig bliver det atter en gang tydeligt, hvor forskellig Guds hævn er fra vores. Når et menneske hævner sig, fører det til mere sorg, mere lidelse, mere undertrykkelse, mindre kærlighed. Guds hævn er det godes sejr over det onde, Guds hævn bringer »lægedom til dem, hvis hjerte er knust«, siger Esajas.

Nu taler du vist mod bedre vidende! Læs dog Lukas 4,16-20! Da Jesus en sabbat i Nazaret læste højt fra Esajas' Bog, valgte han netop ovenstående tekst. Men han stoppede omhyggeligt efter »et nådeår fra Herren«. Jesus undlod at tage sætningen om Guds hævdag med. Den gjaldt nemlig ikke mere.

Jo, vist gjaldt den. Jesus sætter aldrig Guds løfter ud af kraft,

og Jesus påstår aldrig, at en profet har taget fejl. Den Gud, der lover hævn i Esajas, er også Jesu Gud. Men det er rigtigt, at Jesus ikke medtog sætningen om Guds hævndag. Det har dog efter alt at dømme en ganske enkel forklaring. Umiddelbart efter at han havde læst teksten højt, sagde han nemlig: »I dag er det skriftord, som lød i jeres ører, gået i opfyldelse.« Det ville Jesus ikke have kunnet sige, hvis han havde taget Guds hævndag med. Guds hævndag kommer nemlig først endeligt på dommedag, og den er endnu ikke indtruffet.

Men hvordan kan hævn være noget godt? Hvordan kan vi overhovedet tillade os at glæde os over Guds hævn? Det kan vi, fordi hævnen hos Gud også udspringer af kærlighed. I modsætning til menneskelig hævn er formålet med Guds hævn aldrig at bringe lidelse, men at befri. Jeg har sagt det før, men jeg er nødt til at gentage denne fuldstændig trivielle sætning: Ondskab er ondt! Hvis Gud ser igennem fingre med ondskab, bliver han de ondes medskyldige.

Man hører meget ofte spørgsmålet: Hvordan kan en god og almægtig Gud tillade alt det onde, der sker på jorden? Se, for det første har han jo faktisk ikke *tilladt* det. Det er umuligt at opfatte for eksempel de ti buds forbud mod drab, ægteskabsbrud og tyveri som en *tilladelse*. For det andet *finder* han sig bestemt heller ikke i det. Han har nemlig lovet, at hævnen kommer. Gud står ikke på det ondes side, og han ser ikke gennem fingre med ondskab. Gudskelov.

Hvad Gud derimod gør, er at bære over med ondskab *for en tid* for at give så mange mennesker som muligt en chance for at tage imod Jesus. »Herren er ikke sen til at opfylde sit løfte, sådan som nogle mener, men han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse.« (2 Pet 3,9). Hvis Gud kan frelse bare ét menneske fra fortabelse og Helvede ved at vente lidt med sin hævn, så gør

han det. Først når den dag kommer, hvor det er nådigere at tilintetgøre end at bevare, kommer Gud med hævn.

Jeg tror, at den gamle beretning om Sodoma og Gomorra kan lære os noget både om Guds hævn og Guds tøven. Første Mosebog kapitel 18 og 19 fortæller, hvordan ondskaben stortrivedes i de to byer. Gud fortæller Abraham, at »der lyder et højt skrig fra Sodoma og Gomorra; deres synd er meget stor.« (1 Mos 18,20). Hvad er det for et skrig? Det *kan* være et malerisk udtryk for, at indbyggernes synd råber til himlen; men jeg tror nu snarere, det er de lidendes skrig, der er tale om. Da Guds engle kommer til Sodoma, ses det tydeligt, hvordan vold og misbrug hører til dagens orden, og selv byens frommeste borger, Abrahams nevø Lot, er så påvirket af miljøet, at han i en presset situation er villig til at udlevere sine to døtre til byens mænd, så de kan forlyste sig på dem (1 Mos 19,7-8). Tiden var kommet, hvor det var nådigere at tilintetgøre end at bevare.

Gud ødelægger derefter Sodoma og Gomorra, og alle indbyggerne omkommer med undtagelse af Lot og hans familie. Guds dom, Gud hævn, skal i denne beretning selvsagt ikke ses som en gnaven guds urimelige brutalitet. Gud havde hørt de lidendes skrig, han havde set, hvordan de onde indbyggere selv led under deres egen grusomhed. Selv for indbyggerne i de to byer er Guds straf kommet som en befrielse.

Men forinden havde Gud også demonstreret det princip, som Peter fortæller om i sit andet brev, og som vi så på ovenfor: »Han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse.« Så længe der er håb om omvendelse, vil Gud ikke ødelægge. Da Abraham forfærdet trygler Gud om nåde for byerne, lover Gud, at hvis der blot er ti retfærdige mennesker i Sodoma og Gomorra, vil han ikke ødelægge

byerne. Men det var der altså ikke.

Guds hævn kommer, når alternativet er for ubarmhjertigt.

En del af salmerne i Salmernes Bog taler også om Guds hævn, og det kan ofte være vanskeligt at forstå dem rigtigt. Det kan være svært at få øje på kærligheden i dem. Lad os for eksempel kaste et blik på salme 94:

*Herre, du hævnens Gud,
du hævnens Gud, træd frem i stråleglans!
Rejs dig, du jordens dommer,
gør gengæld mod de hovmodige!
Hvor længe, Herre, skal de ugudelige,
hvor længe skal de ugudelige juble?*

(Sl 94,1-3)

Her kalder salmisten Herren for »hævnens Gud«. Det skurrer i vores ører. Salmisten beder Gud komme med hævn imod de jublende ugudelige. Det lyder frygteligt. Men længere nede i salmen får vi forklaringen:

*Enken og den fremmede slår de ihjel,
faderløse myrder de.*

(Sl 94,6)

Atter en gang ser vi, at formålet med Guds hævn er at udslette ondskab. Det handler om mord på enker, på fremmede, på faderløse. Det handler om voldelige overgreb på svage mennesker. Guds hævn tjener kun ét formål: udryddelse af ondskab. Og derfor er der god grund til at glæde sig over den.

Det er godt at vide, at Gud ikke vil tolerere ondskab, men at han har tænkt sig at gribe ind over for den. Løftet om den hævnende Gud er virkelig et evangelium.

* * *

Men Guds hævn kan altid afværges. Hos Esajas finder vi disse løfterige ord:

*Den ugudelige skal forlade sin vej,
det onde menneske sine planer
og vende om til Herren, som vil vise ham barm-
hjertighed,
tilbage til vor Gud, for han er rig på tilgivelse.*

(Es 55,7)

(Var der nogen, der sagde, at den milde Gud ikke er at finde i det Gamle Testamente?) Gud er altid villig til at lade sin hævn vige for tilgivelse. Eller rettere: Gud er altid villig til at lade sin hævn falde på Jesus i stedet for på os almindelige mennesker. Som jeg har sagt flere gange, er Guds kærlighed dobbelt: For det første elsker han godhed og afskyr derfor det onde. For det andet elsker han mennesker og er derfor altid villig til at tage selv det ondeste menneske til sig. Det er *også* et evangelium.

Det er vigtigt, at vi holder os denne dobbelte kærlighed for øje. Hvis vi glemmer Guds kærlighed til menneskene, havner vi i samme grøft som de forfærdeligste fordømmende dommedagsprædikanter. Men hvis vi glemmer Guds kærlighed til godheden, gør vi hans kærlighed mindre fuldkommen, end den er.

Når vi i avisen eller i fjernsynet hører om, hvor grusomme mennesker kan være mod hinanden, løber vores vrede let af med os. Når vi læser om brutale overgreb på forsvarsløse børn, føler vi ofte en voldsom vrede flamme op i os. Og med rette. For der er god grund til at føle retfærdig harme over ondskab.

Men vi mennesker kan ikke administrere den retfærdige harme. Vores forbitrelse tager alt for let overhånd, så vreden mod ondskaben bliver til had mod mennesker. Det er især en risiko, hvis det er os selv eller nogen, vi holder af, der er blevet udsat for ondskab.

Derfor giver Gud os ikke ret til at hævne os. Det er uhyre vanskeligt for os mennesker at administrere vrede og kærlighed samtidig. Derfor byder Jesus os, at vi ikke må sætte os til modværge mod den, der vil os noget ondt, men at vi derimod skal vende den anden kind til.

Men samtidig forvisser Gud os også om, at han ikke vender det blinde øje til ondskaben. Som Paulus skriver:

Tag ikke retten i egen hånd, mine kære, men giv plads for Guds vrede, for som der står skrevet: »Hævnen tilhører mig, jeg vil gengælde,« siger Herren.

(Rom 12,19)

Og dog har vi selv i sådanne ord uhyggeligt let ved at finde den forkerte trøst. Det er uhyggeligt let for os at se løftet om Guds vrede som en forlængelse af vores egen syndige vrede. »Jeg må ganske vist ikke hævne mig. Desværre. Men de kan bare vente! Guds vrede og hævn skal nok ramme dem!« Sådan tænker vi let, og så er vi i en tilstand, hvor vi ikke længere ser Guds hævn som et udtryk for kærlighed til det gode, men som et redskab for vores ondskab mod vore medmennesker.

Vi må aldrig glemme formålet med Guds hævn:

For han, der hævner mord, husker dem, han glemmer ikke de hjælpeløses skrig.

(Sl 9,13)

Guds vrede, Guds hævn bunder altid i hans kærlighed. Kærlighed til de hjælpeløse, der skriger. Gud lover os, at der kommer

en dag, hvor onskaben bliver tilintetgjort. Han lover os et nådeår fra Herren og en hævdag fra vor Gud.

Kapitel 11

Helvede – evig pine eller evig død?

I de foregående kapitler har jeg prøvet at besvare spørgsmålet: Hvorfor er Gud nødt til at lade nogle mennesker gå fortabt? Uanset hvor vanskeligt det er for os at forstå, er det alligevel Guds kærlighed, der ligger bag hans dom.

Vi har også set, at Helvede absolut ikke er Djævelens hjem eller et sted, hvor han piner de fortabte sjæle – tværtimod er Helvede det sted, hvor Djævelen får sin straf. Helvede er skabt af Gud, og derfor er Helvede en god ting.

Men hvad *er* Helvede? Hvordan ser der ud? Hvad foregår der?

Bibelen er i almindelighed særdeles sparsom med oplysninger om, hvorledes verden hinsides døden og Jesu genkomst ser ud. Det er faktisk kun en ganske lille brøkdel af Bibelen, der beskriver livet på den nye jord, som Gud vil skabe. En smule får vi at vide: Passager som Esajas' beskrivelse af ulven, der skal bo sammen med lammet (Es 11), og Johannes' skildring af den nye jord og det nye Jerusalem (Åb 21) er velkendte og afholdt. Men bortset herfra er det i langt højere grad det nuværende, jordiske liv, der er behandlet i Bibelens mange kapitler.

Endnu mindre information får vi om Helvede og den skæbne, der venter de fortabte. Jesus omtaler fortabelsens sted som en »uudslukkelig ild« og et sted, hvor der er »gråd og tænderskæ-

ren«. Men bortset fra sådanne små antydninger får vi så godt som intet konkret at vide om Helvede.

I lyset heraf er det – når man betænker menneskenes utrolige nysgerrighed – vel ikke overraskende, at folk i tidens løb har ladet fantasien løbe løbsk og er fremkommet med de mest gruopvækkende beskrivelser af Helvedes pinsler. Dantes *Guddommelige Komædie* fra begyndelsen af 1300-tallet indeholder en malerisk skildring af de fortabtes pinsler i Helvede; men allerede i begyndelsen af 100-tallet, mens den kristne kirke endnu var ung, dukkede makabre helvedesbeskrivelser op. Et skrift, der bærer navnet *Peters Åbenbaring*, stammer formodentlig fra denne tid, og heri kan man læse forfærdende ting om Helvede. Her er et lille udpluk:

Ezrael, hans [dvs. Guds] vredes engel, vil bringe mænd og kvinder, hvis legemer er halvt i flammer, og de vil kaste dem på et mørkt sted, som er menneskenes Helvede. Og en vredes ånd vil piske dem med enhver slags pisk, og en orm, der aldrig sover, vil æde deres indvolde. Det er dem, der forfulgte og bedrog de retfærdige.

Og tæt ved dem vil der være andre mænd og kvinder, der tygger deres tunge. De vil pine dem med glødende jern og brænde deres øjne ud. Det er dem, der spottede og tvivlede på min retfærdighed.

Der er andre mænd og kvinder, hvis gerninger blev gjort i bedrag. Deres læber er skåret af, og ild kommer ind i deres mund og indvolde. Det er dem, der med løgne forårsagede martyrerens død.¹

---

¹Peters Åbenbaring 9,1-4, citeret fra *Nytestamentlige Apokryfer*, udgivet af Det Danske Bibelselskab i 2002.

Og så videre, og så videre, vers efter vers af modbydelige udpenlinger. I sammenligning hermed virker det Nye Testaments beskrivelser af Helvede forbløffende afdæmpede.

Peters Åbenbaring var visse steder i urkirken temmelig populær og blev af nogle betragtet som en ligeværdig del af den bibelske overlevering. Men da det Nye Testamente blev sammensat, valgte kirkefædrene lykkeligvis at udelade dette væmmelige skrift. Og med god grund, for det bærer aldeles intet præg af at være autentisk. Der er tydeligvis tale om, at en skribent har ladet sin fantasi løbe af med sig.

Vi kan imidlertid lære tre interessante ting ved at iagttage dette værk: For det første må vi konstatere, at mennesker har en forbløffende forkærlighed for makabre beskrivelser af Helvede. Derfor kan det egentlig undre noget, at vi i vore dage er så bange for at tage tanken om Helvede alvorligt. For det andet erfarer vi, at der allerede på et meget tidligt tidspunkt i kristendommens historie dukker sådanne forkvaklede, ubibelske forestillinger om Helvede op. Men for det tredje opdager vi, at selv i denne afsporede fremstilling er det trods alt stadig Gud (eller rettere hans vredes engel), der forestår straffen i Helvede – det er ikke Djævelen.

Det er næppe overraskende, at vi hele vejen op igennem kristendommens historie finder grusomme forestillinger om Helvede, og af samme grund er det heller ikke overraskende, at vi i dag har de største problemer med at få en fornuftig forståelse af, hvad Helvede egentlig er.

Men det Nye Testamente er altså som sagt meget tilbageholdende med at beskrive Helvede; alligevel vil vi her prøve at finde ud af, hvad Bibelen trods alt siger om, hvad Helvede er.

* * *

Umiddelbart synes Bibelen at give grobund for to forskellige og indbyrdes modstridende synspunkter vedrørende Helvedes natur: Enten er Helvede et pinested, hvor de fortabte oplever evige lidelser, eller også er Helvede en evig død.

Det sidste synspunkt – at Helvede »blot« skulle være en evig død – er meget besnærende. Det er en langt mere behagelig og acceptabel tanke end en evig pine. For selv om helvedesbeskrivelser i stil med Peters Åbenbaring heldigvis ikke har noget belæg i Bibelen, så er dog selve tanken om et evigt pinested i sig selv frygtelig. Så er det vel trods alt bedre, hvis den fortabte bliver totalt udslettet, synes vi.

Der er faktisk en hel del velmenende kristne teologer og filosoffer (ikke mindst den fremtrædende britiske teolog John Stott), der har gjort sig til talsmænd for en lære, der går under navnet *annihilationslæren*. Ordet »annihilation« betyder »tilintetgørelse«, og ifølge denne lære er Helvede netop den totale udslettelse af mennesket. Der er altså ingen pine i Helvede, påstås det – den evige straf består i, at mennesket bliver tilintetgjort. Som vi skal se om lidt, kan dette synspunkt kun opretholdes, hvis man vælger at se bort fra en række væsentlige bibelsteder, og man må også huske på, at Bibelen nok taler om Helvede som evig død, men ikke nødvendigvis som evig udslettelse. Ordene »død« og »tilintetgørelse« er ikke synonyme i Bibelen. Men annihilationslæren er en tillokkende tanke, fordi den gør det muligt at slippe uden om en række ting i Bibelen, som er vanskelige at forstå.

Men netop fordi tanken om den evige tilintetgørelse forekommer os så meget nådigere end den evige pine, nedtoner vi som bibeltro kristne ofte døds-aspektet af Helvede. Vi er netop som bibeltro kristne ofte så bange for at blive beskyldt for at gå på kompromis med Bibelens hårdhed, at vi bevidst eller ubevidst vender os fra »blidere« fortolkninger af tvetydige bibelsteder. Vi

frygter, at hvis vi tillader en blid fortolkning af et bibelsted, har vi åbnet døren for en total udvanding af Bibelens budskab.

Denne angst er et langt stykke ad vejen ganske berettiget. Men hvis den betyder, at vi lukker øjnene for noget af Bibelens budskab, kan den føre til misfortolkninger eller i hvert fald til en unuanceret forståelse af, hvad Bibelen siger.

Bibelen beskriver faktisk Helvede både som evig død og som evig pine. Se bare her:

Helvede er en evig død

Flere steder i Bibelen omtaler fortabelsen som en evig død.

Vi har tidligere set på Esajas' skildring af de fortabte. I Es 66,24 fortæller Gud, at vi på den nye jord »skal gå ud og se på ligene af dem, der brød med mig. For deres maddiker dør ikke, og deres ild slukkes ikke.« Ordene om maddiker og ild er citeret i bl.a. Mark 9,48, hvor de fremstår som en beskrivelse af Helvede. Esajas omtaler altså menneskene i Helvede som »lig«. Det uhyggelige billede, han fremmaler for vort indre blik, er en bunke døde mennesker, der ligger i en tilstand af evig forrådnelse. Men de er altså døde. Kun deres lig er tilbage, og det er dem, der brænder i evighed.

Johannes' Åbenbaring omtaler en kryptisk »ildsø«, som – selv om det ikke kan afgøres med sikkerhed – må formodes at være det samme som Helvede. Johannes fortæller, at

de feje og troløse og afskyelige og morderne og de utugtige og troldmændene og afgudsdyrkerne og alle løgnerne skal få deres lod i søen, der brænder med ild og svovl; det er den anden død.

(Åb 21,8)

Ildsøen er altså »den anden død«. Det må forstås på den måde, at vores almindelige død er den *første* død, og ildsøen er så den *anden* død, som altså kommer på et senere tidspunkt.

Væsentligt er det, at Johannes omtaler ildsøen som en form for død. Åbenbaringsbogen fortæller også, at

dyret blev grebet, og sammen med det den falske profet, som havde gjort tegnene for dets øjne og dermed forført dem, der tog dyrets mærke og tilbad dets billede. De blev begge styrtet levende i ildsøen, der brænder med svovl. De øvrige blev dræbt med det sværd, der stod ud af rytterens mund, og alle fuglene åd sig mætte i deres kød.

(Åb 19,20-21)

»Dyret« og »den falske profet« bliver altså kastet levende i ildsøen, mens »de øvrige« bliver dræbt, og deres kroppe bliver foræret.

Desuden har vi tidligere set, at det græske ord for Helvede, *gehenna*, betegner et sted, hvor folk i oldtiden blev ofret til afguderne, altså et sted hvor folk blev slået ihjel. Når Jesus skal betegne de fortabtes endemål, benytter han altså navnet på et sted, hvor folk blev dræbt – et sted, som Jer 19,6 kalder »Drabets dal«.

Helvede er en evig pine

Flere steder i Bibelen omtaler fortabelsen som en evig pine.

I Johannes' Åbenbaring kan vi læse, hvad der sker med dem, der tilbeder »dyret«:

Hvis nogen tilbeder dyret og dets billede og sætter dets mærke på sin pande eller hånd, skal han også drikke

Guds harmes vin, skænket ufortyndet i hans vredes bæger, og han skal pines i ild og svoul for øjnene af de hellige engle og Lammet. Og røgen fra deres pinsler stiger op i evighedernes evigheder, og de har ingen hvile, hverken dag eller nat, de der tilbeder dyret og dets billede eller tager dets navn som mærke.

(Åb 14,9-11)

Her tales der klart om en evig pine. Der er ingen tvivl om, at de mennesker, der oplever dette, vil finde det smertefuldt. Og nogen hvile kan der heller ikke være tale om, beretter Johannes.

Og Jesus fortæller om, hvad der skal ske ved verdens ende:

Således skal det gå ved verdens ende: Englene skal gå ud og skille de onde fra de retfærdige og kaste dem i ovnen med ild. Der skal der være gråd og tænderskæren.

(Matt 13,49-50)

Hvis det at blive kastet i »ovnen med ild« giver anledning til »gråd og tænderskæren«, må det betyde, at der er tale om en lidelsesfyldt oplevelse.

I det hele taget omtaler Bibelen ofte fortabelsen som en evig ild. I forbindelse med fortællingen om verdensdommen siger Jesus til de fordømte:

Gå bort fra mig, I forbandede, til den evige ild, som er bestemt for Djævelen og hans engle.

(Matt 25,41)

Hvis det skal give nogen mening at tale om, at ilden er evig, må dens ofre også formodes at opleve en evig smerte. I slutningen af samme afsnit fortæller Jesus, at de fortabte »skal gå bort til evig straf, men de retfærdige til evigt liv« (Matt 25,46). Han bru-

ger her ordet »evig« to gange helt parallelt. Straffen er evig på samme måde, som livet i Guds rige er evigt.

... og nogle gange benyttes andre beskrivelser

Mange bibelsteder giver meget uklare svar, når vi søger at forstå de fortabtes tilstand. Vi har tidligere set, hvordan Jesus nogle gange taler om, at de fortabte er »udenfor«. For eksempel siger han:

Mange skal komme fra øst og vest og sidde til bords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriget, men Rigets egne børn skal kastes ud i mørket udenfor. Der skal der være gråd og tænderskæren.

(Matt 8,11-12)

Der skal der være gråd og tænderskæren, når I ser Abraham og Isak og Jakob og alle profeterne i Guds rige, mens I selv kastes udenfor.

(Luk 13,28)

Hvad ligger der i ordet »udenfor«? Er det død eller pine? Det er vanskeligt at sige, men der er i hvert fald tale om noget, der giver anledning til gråd og tænderskæren.

Paulus skriver, at de fortabte

skal straffes med evig undergang fjernt fra Herrens ansigt og fra hans herlighed og magt.

(2 Thess 1,9)

Paulus' udtryk »evig undergang« har undertoner både af død og af lidelse.

* * *

Når man taler om Helvede, kan det være fristende at trække lignelsen om den rige mand og Lazarus fra Lukasevangeliet frem. I denne lignelse fortæller Jesus om den fattige Lazarus, der lå uden for den rige mands port, men den rige mand tog sig ikke af ham.

Så beretter Jesus videre: Så døde den fattige, og han blev af englene båret hen i Abrahams skød. Også den rige døde og blev begravet. Da han slog øjnene op i dødsriget, hvor han pintes, ser han Abraham langt borte og Lazarus i hans skød. Fader Abraham! råbte han, forbarm dig over mig og send Lazarus, så han kan dyppe spidsen af sin finger i vand og læske min tunge, for jeg pines i disse luer.

(Luk 16,22-24)

Taler disse bibelvers ikke tydeligt om en mand, der ved fuld bevidsthed pines i Helvede?

Nej, tydeligt taler de ikke. Jeg tør ikke drage nogen lære af den art ud af lignelsen om den rige mand og Lazarus. Det hænger sammen med, at der her netop er tale om en *lignelse*, ikke om en beskrivelse af virkeligheden. Måske udtrykker lignelsen en sandhed om de fortabtes situation, måske gør den det ikke. Under alle omstændigheder er der mange problemer forbundet med en alt for bogstavelig forståelse af lignelsen:

For det første bemærker vi, at den rige mand pines i dødsriget, ikke i Helvede. Dernæst kan vi konstatere, at lignelsen slet ikke omtaler, at Lazarus skulle have behov for at få tilgivet sine synder – han bliver øjensynlig frelst, slet og ret fordi han er fattig. Faktisk optræder Jesu frelsesgerning slet ikke i historien, der tværtimod synes at tale særdeles tydeligt om straf og

retfærdiggørelse ud fra gerninger, ikke ud fra tro. Desuden kan vi senere i lignelsen læse, at den rige mands familie stadig er i live. Hans og Lazarus' tilstand er åbenbart indtruffet umiddelbart efter deres død – der har ikke været nogen dommedag.

Alt dette betyder, at vi skal være meget forsigtige med at konkludere noget om Helvedes natur ud fra denne lignelse. Lignelsen om den rige mand og Lazarus lærer os barmhjertighed, kærlighed, selvopofrelse og socialt ansvar, men den lærer os ikke noget om Helvede.

Evig pine eller evig død?

Vi kan altså se, at Bibelen både beskriver Helvede som en evig død og som en evig pine, hvor de fortabte aldrig finder hvile.

Hvad skal vi stille op med det?

For det første må vi gå til emnet med betydelig ydmyghed. Vi har nemlig som mennesker et grundlæggende problem med at forstå enhver beskrivelse af det hinsidige. Prøv at forestille dig, at du er rejst tilbage i tiden og skal fortælle nogle personer fra 1700-tallet, hvad et fjernsyn er. Ord som »radio«, »højtaler« og »antenne« kan du ikke benytte; og den tanke, at lyd og billeder kan transmitteres ad usynlig vej med elektromagnetiske bølger, vil forekomme dit publikum fuldkommen vanvittig. Du vil nok kunne bibringe dem en vag opfattelse af, hvad fjernsyn er, men en dybtgående forståelse vil de ikke få. De vil sidde med spørgsmål som: »Jamen, der *må* da sidde nogle folk inde i fjernsynskassen, for at man kan høre, hvad de siger! Og hvordan får man plads til dem?«

Problemet er det samme, når vi skal forstå Bibelens tale om den kommende verden. De bibelske forfattere forsøger at beskrive en verden, som vi intet kender til. Vi har ingen erfaring

og ingen begreber, der fuldt ud dækker det hinsidige – hverken Paradis eller Helvede. Ja, formodentlig mangler vores sprog ligefrem gloser, der kan beskrive Guds verden på tilfredsstillende vis. Når Bibelen beskriver den kommende verden, må den derfor benytte sig af billeder og lignelser, som forhåbentlig kan give os en antydning af, hvordan virkeligheden er, men mere end en anelse skal vi ikke forvente at kunne få. Derfor er vi nødt til lægge al skråsikkerhed på hylden, når vi prøver at forstå Bibelen på dette punkt.

Hovedproblemet er, at vi ikke kan vide med sikkerhed, hvad der menes med ordene »død« og »pine« i denne sammenhæng.

Hvordan skal det forstås, når Bibelen taler om Helvede som en form for »død«? Som sagt vælger nogle at forstå denne død som en total udslættelse, hvor den fortabte destrueres og således totalt mister enhver bevidsthed. Andre hæfter sig ved, at i Bibelen betyder »død« ikke nødvendigvis en afslutning, og at man sagtens kan forestille sig en form for åndelig død, der ikke indebærer bevidsthedens ophør.

En tilsvarende usikkerhed står vi over for med ordet »pine«. Umiddelbart får man indtryk af, at ordet betegner en legemlig smerte; men andre vælger at se pinen som en åndelig smerte, der udspringer af at være skilt fra Gud. Begge opfattelser byder på vanskeligheder. Den evige legemlige smerte får nemt Gud til at fremstå som en torturbøddel; men den åndelige smerte antyder, at de fortabte længes efter Gud, hvilket vi ikke har belæg for at antage.

Hvorfor beskrives Helvede både som død og som evig pine? Sandsynligvis fordi det er den klareste måde at beskrive det på. Den evige fortabelse indeholder åbenbart både elementer af død og af pine. Hvis vi fjerner en af delene, gør vi Helvede til noget andet, end hvad Bibelen beskriver. Det mest sandsynlige er derfor nok, at vi skal lade ordene »død« og »pine« belyse hinanden.

Når vi forsøger at forstå, hvad der menes med Helvede som evig død, må vi forstå det i lyset af, at Helvede er en evig pine. Og omvendt: Når vi forsøger at forstå, hvad der menes med Helvede som evig pine, må vi forstå det i lyset af, at Helvede er en evig død.

Det bliver vi selvfølgelig ikke meget klogere af, for der synes stadig at være en modsigelse imellem de to beskrivelser, men vi har som sagt at gøre med en verden, som vores sprog slet ikke er egnet til at beskrive, så det er vel ikke så overraskende, at det kommer til kort.

Man har selvfølgelig lov til at gætte; men det er ofte farligt, fordi der er risiko for, at man bliver så forelsket i sine teorier, at man nødt vil slippe dem, hvis de ikke kan bære. Og hvis gætterne går i retning af at »glemme« enten døds-siden eller pinesiden af Helvede, er man kommet ud på meget tynd is.

Noget af problemet ligger også i, at vi har så vanskeligt ved at forstå begrebet »evig«. Hvad er evighed? Er det blot en uendelig mængde tid, eller er det på en eller anden måde tidens ophør? Begge dele er vanskelige at forstå, og Bibelen siger ikke klart det ene eller det andet.

Vi gør nok klogest i at lade Bibelens paradoksale ord stå alene: Helvede er evig død, og Helvede er evig pine. Hvis vi kun støtter os til den ene af disse to udtalelser, forvansker vi billedet.

Hvor bliver Guds kærlighed af i alt det her? Du startede med at afvise grumme helvedesbeskrivelser, som dem man finder i Peters Åbenbaring, men nu er du alligevel nået frem til et Helvede med død og pine.

Ville det ikke være nådigere, hvis Gud bare tilintetgjorde de fortabte? Det ville stadigvæk fjerne synden, men uden at de fortabte skal lide i evighed.

Nu er det jo temmelig vanskeligt for os at vurdere, hvad der er

nådigt, og hvad der ikke er nådigt i den kommende verden. Som jeg nævnte, arbejder vi her med ting, som vi dybest set ikke har mulighed for at forstå, fordi det falder fuldstændig uden for vores almindelige begrebs- og erfaringsverden. Derfor skal man være meget forsigtig med at påstå, at det ene eller det andet ville være bedre.

Man skal også huske både døds-aspektet og pine-aspektet ved Helvede. Et af problemerne ved Peters Åbenbaring er, at den fokuserer ensidigt på pinen og glemmer døden.

Når vi finder den evige pine uforståelig, hænger det ofte sammen med, at vi forestiller os, at de fortabte lever med et konstant ønske om at slippe ud af den pine, de befinder sig i, men det er ikke nødvendigvis rigtigt. Den britiske forfatter C.S. Lewis skriver, at »Helvedes porte er låst indefra«, altså at de fortabte selv holder sig indespærret i Helvede. Det er nok en lidt for modig påstand, og Bibelen siger i hvert fald ikke noget om det. Men vi må ikke glemme døds-siden af Helvede: Hvis vi erindrer, at de fortabte i deres pine også er døde, får vi måske et lidt mere nuanceret forhold til deres tilstand.

Men jeg skal gerne indrømme, at det absolut ikke er nemt at få øje på Guds kærlighed på dette punkt. Alligevel er jeg overbevist om, at hans kærlighed også må være at finde her. Vi har tidligere set, hvordan Guds hellighed og retfærdighed, ja selv hans vrede og hævn, udspringer af hans grundlæggende kærlige væsen, og jeg tror, at vi kan blive lidt klogere ved at kaste os ud i endnu et af mysterierne omkring Helvede:

»Har du hørt, at Bjarne er død?« Leif og hans ven Frederik sad over aftenkaffen og talte om gamle klassekammerater.

»Ja,« svarede Frederik. »Han var nu sjov. Altid fuld af ballade.« Frederik lo. »Bjarne var en slyngel, men det var altså svært

ikke at grine ad ham.«

Leif smilede ved mindet. Så blev han mere alvorlig: »Tror du, vi får lov at møde ham igen på Guds nye jord?«

»Tja, det kan jeg jo ikke vide, men jeg tror nu, at det er mere sandsynligt, at han lander det andet sted.«

»Hvis Bjarne havner i Helvede, vil der altså ikke være særlig morsomt i himlen.«

»Næh, måske ikke.«

»Og hvad med os? Er det meningen, at vi skal gå omkring i Paradiset og tænke på Bjarne og vide, at han lider, mens vi nyder tilværelsen? Det var da en frygtelig tanke! Så bliver det da vanskeligt at være glad i Guds rige.«

»Jeg formoder, at vi ganske enkelt har glemt ham til den tid. Mon ikke Gud sletter mindet om ham fra vores hukommelse?«

Leif grublede lidt over det. Så sagde han: »Synes du egentlig, at det er bedre? Er det bedre, at vi kun kan nyde Paradiset, hvis Gud giver os skyklapper på, så vi ikke forstår, hvad der virkelig er sket?«

Er Guds kærlighed at finde i al denne snak om Helvede? Jeg tror, at vi kan få en antydning af en forklaring i nogle af de mere uhyggelige bibelvers, vi har set på.

Lad os lige kigge endnu en gang på to bibelsteder, som vi tidligere har haft fat i. En engel fortæller Johannes, at de fortabte

skal pines i ild og svovl for øjnene af de hellige engle og Lammet. Og røgen fra deres pinsler stiger op i evighedernes evigheder, og de har ingen hvile.

(Åb 14,10b-11a)

Og som vi snart mange gange har set, fortæller Gud Esajas, at vi på den nye jord jævnligt

*skal gå ud og se på ligene af dem, der brød med mig.
For deres maddiker dør ikke, og deres ild slukkes
ikke. De skal være til afsky for alle mennesker.*

(Es 66,24)

Mange mennesker siger – ligesom Leif og Frederik ovenfor – at Paradis umuligt kan være et dejligt sted, hvis vi dér skal leve med bevidstheden om dem, der gik fortabt. Men disse to bibelsteder siger øjensynlig noget helt andet. Det første taler om pine-siden af Helvede, det andet om døds-siden, men begge beskriver de, hvordan følgerne af fortabelsen kan ses i Paradis. De frelste får øjensynlig ikke skyklapper på.

Det lyder unægtelig uhyggeligt, men vi må huske på, at både hos Johannes og Esajas går helvedesvisionerne nærmest hånd i hånd med dejlige billeder af den kommende verden. Johannes så i sin åbenbaring røgen fra de fortabtes pinsler stige op i evighedernes evigheder, men han så også det nye Jerusalem, hvor alle tårer skal tørres fra de frelstes øjne (Åb 21,4). Esajas fortæller, at vi på den nye jord skal se på ligene af de fortabte, men næsten i samme åndedrag taler han om, at vi på den selvsamme nye jord skal fryde os og juble til evig tid (Es 65,18).

Vi tager med andre ord fejl, hvis vi mener, at fortabelsens realitet vil gøre livet i Guds rige til noget mindre dejligt.

Hvordan skal det forstås? Jeg ved det ikke. Jeg er helt sikker på, at Gud ikke har tænkt sig at forvandle os til en samling blodtørstige sadister, så jeg aner ikke, hvordan det kommer til at hænge sammen. Men hvis de fortabtes skæbne er en del af den kommende paradislæde, må det dreje sig om noget, som vi har grund til at takke Gud for – hvor uforståeligt det end er for os i vores nuværende situation.

Egentlig ville det vel også være besynderligt, hvis vores glæde i Paradis afhang af, at Gud holdt de fortabtes endeligt skjult for os. Hvis vores glæde var betinget af, at vi var uvidende

om den sande virkelighed, ville det unægtelig være en noget hul glæde.

Det er overordentlig vanskeligt at se Guds kærlighed i dette, men jeg er overbevist om, at den er der. Ellers er der nemlig ingen paradisglæde.

Kapitel 12

Helvede – en Guds nåde for den utilgivne?

Indtil nu har vi set på fortabelse og Helvede ud fra Guds kærlighed til verden. Gud elsker kærlighed og godhed, derfor kan han umuligt tolerere, at en utilgIVEN synder kommer ind i hans rige.

Men hvordan er det, når vi ser sagen fra synderens side? For der er jo to sider af sagen. Der er Guds side, hvor hans absolutte kærlighed, retfærdighed og hellighed kun kan tillade én vej ind i Guds rige: At synderen lægger sine overtrædelser frem for Jesus. Men der er også den ikke-troende synders side: Når en person dør uden at have villet tage imod Jesu tilgivelse, er der så noget håb for, at Guds nåde kan nå også dette menneske? Er det ikke urimeligt, at et menneske skal gå evigt fortabt, bare fordi det har været stædigt?

Er vi overhovedet kommet nogen vegne i retning af at trøste den person, der har mistet en ikke-troende slægtning eller ven? Hvilken trøst er der for os, når vi står ved en fars eller hustrus eller brors dødsleje og ved, at han eller hun ikke har villet bede Gud om tilgivelse? Det kan godt være, at vi kan nå frem til at acceptere, at det ikke kan være anderledes, og at det på sæt og vis er et udtryk for Guds kærlighed til verden, men det er jo sta-

dig et godt stykke vej fra en egentlig trøst. For nok er Helvede et udtryk for Guds kærlighed til verden, men er det også et udtryk for Guds kærlighed til synderen?

Først og fremmest må vi erkende, at der er grænser for, hvor megen trøst der overhovedet er at hente i den situation. Fortabelsen er en frygtelig realitet, og den kan og skal ikke bortforklares. Der vil altid være sorg og savn tilbage – en sorg og et savn, som også Gud føler.

Men hvis det forholder sig sådan, kan fordømmelsen til Helvede da ikke være et udtryk for Guds kærlighed til synderen, vel? Det fortabte menneske er under alle omstændigheder ikke særlig godt stillet, uanset om Helvede så er evig pine eller evig død.

Helt så galt tror jeg nu ikke, det er. Jeg tror, at også for den fortabte kan fortabelsen være et udtryk for kærlighed fra Guds side.

For hvad er alternativet?

For det utilgivne menneske er mødet med Gud frygteligt, en grufuld pine.

Især det Gamle Testamente fortæller hyppigt, at det er livsfarligt at se Gud. Vi er som kristne så vant til forventningen om engang at skulle se Gud ansigt til ansigt, at vi kun forbinder dejlige tanker med udsigten til det møde. Men for det utilgivne menneske er situationen en helt anden. For det utilgivne menneske er mødet med Gud ensbetydende med smerte, gru og død.

Før Jesu død og opstandelse gjaldt dette for alle mennesker, for forsoningen med Gud var endnu ikke sket. Det ser vi blandt andet i bestemmelserne omkring israelitternes helligdom:

Herren sagde til Moses: Sig til din bror Aron, at han ikke når som helst må gå ind bag forhænget i helligdommen hen foran sonedækket oven på arken, for så skal han dø; for jeg vil vise mig i en sky over sonedækket.

(3 Mos 16,2)

Vi har tidligere set dette vers:

De [dvs. levitterne] skal varetage vagttjenesten for dig i hele teltet, men de må ikke komme de hellige genstande og alteret nær; ellers dør både de og I.

(4 Mos 18,3)

Ikke engang Moses selv kunne overleve at se Gud. Da Moses beder om at få lov til at se Guds herlighed, svarer han:

»Du får ikke lov at se mit ansigt, for intet menneske kan se mig og beholde livet.« Og Herren sagde: »Her hos mig er der et sted; stil dig på klippen. Når min herlighed går forbi, stiller jeg dig i klippespalten og dækker med hånden for dig, til jeg er kommet forbi. Derefter tager jeg min hånd væk, så du får mig at se fra ryggen. Mit ansigt må ingen se.«

(2 Mos 33,20-23)

Da Esajas blev kaldet til profet, så han i et syn Gud sidde på en højt ophøjet trone omgivet af himmelske væsner, serafer. Blev Esajas begejstret over således at se Gud? Nej, tværtimod udbrød han:

*»Ve mig, det er ude med mig,
for jeg er en mand med urene læber,
jeg bor i et folk med urene læber,
og nu har mine øjne set kongen, Hærskarers Herre.«
Men en af seraferne fløj hen til mig; i hånden havde*

han et stykke gloende kul, som han havde taget fra alteret med en tang. Han berørte min mund og sagde: »Nu har dette rørt dine læber, din skyld er fjernet, og din synd er sonet.«

(Es 6,5-7)

Esajas erkender, at han er en synder (»jeg er en mand med urene læber«), og nu ser han Gud, og derfor udbryder han: »Ve mig, det er ude med mig.« Først da en af seraferne symbolsk illustrerer syndsforladelse, kan Esajas holde synet ud.

En lignende illustration ser vi i det Nye Testamente i beretningen om Peters fiskefangst. Simon Peter og hans kammerater havde slidt i det hele natten uden at fange noget, men da Jesus beder dem om atter at kaste garnet i vandet, gør de det, og de får en stor fangst. De er udmærket klar over, at her er der sket et mirakel, og de forstår derfor, at Jesus kommer fra Gud. Bliver Peter henrykt? Nej, slet ikke.

Da Simon Peter så det, faldt han ned for Jesu knæ og sagde: »Gå bort fra mig, Herre, for jeg er en syndig mand.« For han og alle de, som var med ham, var grebet af rædsel på grund af den fangst, de havde fået.

(Luk 5,8-9)

Peter beder Jesus gå bort. Det skal ikke forstås sådan, at Peter er en from mand, som ydmygt beder den hellige fjerne sig. Nej, Lukas fortæller, at Peter og hans kammerater var grebet af rædsel. Peter ved godt, hvad det betyder at møde Gud. Peter ved godt, at når han er »en syndig mand«, som han siger, betyder det døden at møde Gud.

Først efter Jesu død og opstandelse er vejen til Gud banet, vores synd er sonet, og vi kan se frem til engang at se Gud ansigt til ansigt uden frygt.

* * *

For et syndigt menneske – et menneske, der ikke har fået sine synder vasket bort af Jesus – er mødet med Gud altså en grusom oplevelse. Når det syndige møder det hellige, bliver det en rædselsfuld oplevelse for det syndige.

Hvis Gud derfor skulle give det utilgivne menneske plads i sit rige, ville han handle grusomt og ukærligt. At anbringe et utilgivet menneske i himmelen ville være at overgive det pågældende menneske til de forfærdeligste kvaler.

Det er nådigere af Gud at anbringe det pågældende menneske på det sted, som Jesus blandt andet omtaler med ordet »udenfor«.

Jamen, kan Gud da ikke tilgive mennesket, uden at det tror på ham? Kan Gud ikke rense et menneske for synd, selv om det har været for stædigt her i livet til at ville erkende, at han er til? Når mennesket først er dødt og står foran Guds trone, vil det sikkert hellere end gerne tage imod tilgivelsen.

Svaret på det første spørgsmål er: Åbenbart ikke. Gud kan åbenbart ikke tvinge et menneske til at modtage tilgivelse uden samtidig at øve vold mod mennesket. Bibelen giver os ikke noget tydeligt svar på, hvorfor det er sådan, men det forholder sig øjensynlig med tilgivelse som med kærlighed: Man kan ikke tvinge et menneske til at elske, fordi kærlighed kun er kærlighed, når den er frivillig. På samme måde tager Jesus åbenbart kun vores synder på sig, hvis vi frivilligt giver ham lov.

Et andet spørgsmål er så, om den døde kan nå at omvende sig, når han på dommedag møder Gud. Når han til den tid bliver konfronteret med sin frygtelige fejltagelse, kan han så fortryde og på det tidspunkt tage imod tilgivelsen? Der er kun ét ærligt svar på det spørgsmål: Det ved vi ikke! På den ene side ophø-

rer Guds kærlighed til synderen vel aldrig, men på den anden side er det også oplagt, at Bibelen med al ønskelig tydelighed understreger vigtigheden af, at vi i dette liv tager imod Jesus. Vi skal i hvert fald være yderst varsomme med at begive os ud i spekulationer om emner, som Bibelen intet siger om.

Men som sagt: For det utilgivne menneske er det frygteligt at være sammen med Gud. Jeg tror, at Gud derfor i sin nåde lader synderen slippe for dette samvær. Helvede er grusomt, men for synderen er Guds rige værre.

Kapitel 13

Hvem? Mig?

En bog om Helvede ville ikke være komplet, hvis den ikke også beskæftigede sig med spørgsmålet: Hvem kommer i Helvede?

På den ene side er det et meget nemt spørgsmål at svare på, for man kan jo nøjes med at svare: Det ved vi ikke! Vi kan ikke give navne og personnumre på de personer, som ikke står skrevet i livets bog.

På den anden side er der så mange forskellige måder at stille spørgsmålet på, at vi ikke desto mindre er nødt til at dykke lidt ned i det. Det vil vi så gøre, men vi vil opdage, at når kapitlet er slut, vil vi alligevel kun stå tilbage med det ene svar: Det ved vi ikke.

Det første delspørgsmål, vi må kaste os ud i, lyder sådan: Er der overhovedet nogen, der går fortabt, eller er truslen om Helvede kun en tom trussel? Hertil siger Jesus, som vi allerede tidligere har set:

Gå ind ad den snævre port; for vid er den port, og bred er den vej, der fører til fortabelsen, og der er mange, der går ind ad den. Hvor snæver er ikke den port, og

hvor trang er ikke den vej, der fører til livet, og der er få, som finder den!

(Matt 7,13-14)

Så, ja, der er mange, der går fortabt. Det er sørgeligt, men sådan er det.

Indimellem dukker så mere detaljerede personspørgsmål op: Havner Hitler og Stalin i Helvede? Eller måske Judas? Disse to spørgsmål er meget forskellige. Når folk spørger til Hitler og Stalin eller andre despoter, er det ofte ud fra en fornemmelse af, at »de var i hvert fald værre, end jeg er«. Måske, men det er altså ikke det, det drejer sig om! I Guds øjne er selv den mindste overtrædelse grusom. »Den, som ellers overholder hele loven, men fejler blot på ét punkt, er blevet skyldig i dem alle,« siger Jakob (Jak 2,10). Set under den synsvinkel er vi altså ikke bedre end verdens værste tyranner. Spørgsmålet er ikke, om Hitler og Stalin var så forfærdelige, at der ikke er nogen mulighed for tilgivelse for dem. Spørgsmålet er, om Hitler og Stalin bekendte deres synder og bad Jesus tage dem på sig. Og for os er spørgsmålet altså også, om vi bekender vores synder og beder Jesus tage dem på sig.

Med hensyn til Judas stiller sagen sig lidt anderledes, for Jesus siger nemlig nogle ildevarslenende ting om Judas. Jesus siger, at ingen af hans disciple er gået fortabt undtagen »fortabelsens søn« (Joh 17,12), og han fortæller, at det ville være bedre for Judas aldrig at være blevet født (Mark 14,21). Det er stærke ord. Så på spørgsmålet om, hvorvidt Judas gik fortabt, må vi vel svare »formodentlig«. Men helt sikre kan vi ikke være, for vi ved i det mindste, at Judas fortrød det, han havde gjort.

Mere nærliggende og frygtelige er spørgsmål som: Havner min mor i Helvede? Havner min gode ven i Helvede? Det er spørgs-

mål, som det er naturligt at stille, når en god ikke-troende ven eller slægtning er død. Det er nærliggende også her at svare »formodentlig«, men vi kan ikke vide, hvad der gemmer sig dybt i mennesker. Vi kan ikke vide, hvad han eller hun har tænkt og følt og bedt i de sidste øjeblikke før sin død. Måske var netop den tilstundende død Guds sidste forsøg på at kalde på det menneske. Det er ganske vist kun et spinkelt håb at klynge sig til, men vi ved, at Guds kærlighed gør alt, hvad der er muligt for at nå et menneske.

Men kan det så tænkes, at Gud giver den afdøde en chance for at omvende sig efter døden?

Vi havde fat i dette spørgsmål i sidste kapitel, og svaret er stadig, at på den ene side er der ikke nogen grund til at tro, at Gud nogen sinde holder op med at elske synderen, men på den anden side er der intet i Bibelen, der fortæller os, at det er muligt at omvende sig efter døden. Tværtimod understreges det, hvor vigtigt det er at komme til tro i dette liv.

Jamen, hvad så med dem, som aldrig har hørt om Jesus? Hvad med dem, der døde, før Jesus blev født? Hvad med dem, der døde, før der kom missionærer til deres land? Hvad med dem, der blev mødt af onde kristne, der slet ikke fortalte sandfærdigt om Gud? Eller hvad med det dybt åndssvage menneske, som er ude af stand til at forstå noget som helst? Eller hvad med det dødfødte barn? Er de alle sammen fortabt?

Det ved jeg ikke, men jeg ved, at Gud er kærlig. Jeg ved, at Gud ikke er en urimelig paragrafrytter, men at han tværtimod længes efter at frelse menneskene. Hvis der er en udvej for disse mennesker, så er jeg sikker på, at Gud med glæde benytter den.

Nogle mennesker finder håb i et ord fra Peters første brev. Peter fortæller nemlig om Jesus, at efter sin død

gik han til de ånder, der var i fængsel, og prædikede for dem; det var dem, som var ulydige, dengang Gud ventede langmodigt i Noas dage.

(1 Pet 3,19-20)

Dette vers er vanskeligt at forstå (både Augustin og Luther havde store problemer med det), og der er flere mulige udlægninger. Nogle fortolkere, blandt andet den svenske præst Bo Giertz, mener, at verset betyder, at Jesus mellem langfredag og påskedag steg ned i dødsriget og dér prædikede evangeliet for de mennesker, der var døde uden at have haft mulighed for at høre om ham; men andre hæfter sig ved, at verset taler om ånder, ikke mennesker, og at vi ikke kender indholdet af Jesu prædiken over for dem.

Hvordan det end forholder sig, har vi i hvert tilfælde lov til at tro, at disse menneskers fremtid afgøres af en Gud, der er villig til at gøre alt for at redde mennesker, så længe det ikke strider mod hans kærlighed.

Hvad så med de mennesker, som nok tror på Jesus, men som har en tro, der er anderledes end vores? Hvad med katolikker? Græsk-ortodokse? Jehovas vidner? Mormoner? Hvor »korrekt« skal vores tro være, for at den frelser? Går man fortabt, hvis man har et forkert dåbssyn? Eller hvis man ikke tror på Adam og Eva? Eller hvis man går ind for homoseksuelle ægteskaber? Eller hvis man går ind for fri abort?

Ofte bunder disse spørgsmål i en forkert opfattelse af, hvad tro er. Den frelsende tro består ikke i at have de rigtige meninger om de rigtige ting. Jeg tror ikke, Gud står med en tjekliste og krydser vores synspunkter af, før han lukker os ind i sit rige. Som jeg sagde helt tilbage i kapitel 2: Frelsende tro er at lægge sin hånd i Guds og satse på, at han holder fast. At tro er at sige

ja tak til Guds frelse. Derfor kan også den mest »rettroende« farisæer gå fortabt, mens en ydmyg tolder med en forvirret tro kan gå ind i Guds rige.

Men når det er sagt, må vi naturligvis stadig understrege, at Jesus er den eneste vej til Gud. Hvis tolderen med den forvirrede tro bliver frelst, skyldes det udelukkende Jesus. Da den amerikanske evangelist Billy Graham for en del år siden blev spurgt, om himlen vil være lukket for gode jøder, muslimer, og buddhister, svarede han: »Det er beslutninger, som kun Gud kan tage. Det ville være dumt af mig at gisne om, hvem der vil være der, og hvem der ikke vil. Jeg tror, Guds kærlighed er absolut. Han sagde, at han gav sin søn for hele verden, og jeg tror, han elsker alle, uanset hvilken mærkat de måtte have.« Det er en besynderligt tvetydig udtalelse. På den ene side har Billy Graham naturligvis fuldstændig ret i alt, hvad han siger: Det er sandt, at beslutningen om, hvem der bliver frelst, ene og alene er Guds; det er sandt, at Guds kærlighed er absolut; det er sandt, at Gud gav sin søn for hele verden; og det er sandt, at Gud elsker alle. Men når disse ting bliver præsenteret som et svar på, om ikke-kristne kommer i Paradis, får de unægtelig en anden klang. Som kristne må vi holde fast i, at hverken islam eller buddhisme eller nogen anden tro eller vantro kan føre folk ind i Guds rige. Det kan kun Jesus.

I en vis forstand er det altid Gud, der beslutter, om et menneske bliver frelst. Et af de store mysterier i kristendommen drejer sig om forholdet mellem vores frie vilje og Guds forudbestemmelse. Bibelen lærer os, at hvis vi er frelst, er det Gud, der har forudbestemt os til det. For eksempel skriver Paulus: »I ham [Kristus] har vi også fået del i arven, vi som var forudbestemt dertil ved Guds beslutning« (Ef 1,11). På den anden side står det også klart, at hvis vi siger nej til Gud, er det helt og holdent vores eget valg.

Det er et paradoks, som det er meget vanskeligt at trænge til bunds i, og som har været årsag til en del strid mellem forskellige kristne trossamfund. Det vil da også føre for vidt at gå i detaljer med spørgsmålet her. Men der er én forjættende konklusion, vi kan drage af læren om Guds forudbestemmelse: Det skyldes ikke tilfældigheder, om vi bliver frelst; beslutningen er Guds – og vi ved, at Gud er kærlig.

Til sidst står så det måske mest betændte af alle spørgsmål: Går jeg fortabt?

På den ene side er det sundt en gang imellem at gennemtænke sit forhold til Gud. Paulus formaner os til at »arbejde med frygt og bæven« på vores frelse (Fil 2,12). Det er godt af og til at standse op og overveje, om Jesus stadig er herre i vores liv.

Men mange mennesker lever i frygt for, at de er forkastet af Gud. De tør ikke tro på, at Guds tilgivelse også gælder dem. Hvis du står i den situation, at du alvorligt overvejer, om også du går fortabt, vil jeg sige et par ting til dig: For det første: Alene den kendsgerning, at du bekymrer dig om dit forhold til Gud, tyder på, at du ikke er fortabt. Hvis du var ligeglad, ville der være større grund til bekymring. For det andet: Når Jesus lover, at den, der kommer til ham, vil han aldrig vise bort (Joh 6,37), skulle han så have undtaget dig? Jesus lyver ikke. Og når Jesu død på korset kunne forsoner de værste røvere og mordere med Gud, skulle det så ikke også kunne gælde dig? Endelig vil jeg sige, at hvis dette er et stort problem for dig, synes jeg, du skal finde en god kristen ven eller præst at tale med.

Kapitel 14

»Guds kærlighed ej grænse ved ...«

Er Helvede en side af Guds kærlighed? Jeg præsenterede engang en af mine kristne venner for det spørgsmål, og han slog en skraldlatter op; det var dog den mest absurde tanke, man kunne forestille sig, syntes han.

Jeg synes faktisk, at den modsatte tanke er absurd. »Gud er kærlighed,« skriver apostelen Johannes i 1 Joh 4,8, og dermed udtrykker han essensen af Guds natur. Hvis Gud er kærlighed, må alt, hvad han foretager sig, og alt, hvad han har skabt, udspringe af denne kærlighed. Også fortabelse og Helvede.

Jeg har i denne bog forsøgt at vise, at vi også i Bibelens tale om Helvede kan finde Guds kærlighed.

Men Helvede *er* grufuldt. Fortabelsen *er* forfærdelig. Det slår Bibelen urokkeligt fast. Der er al mulig grund til, at vi gør vores yderste for at hjælpe mennesker frem til tro på Jesus. Alligevel skal vi ikke lade os skræmme til at mene, at det skorter på kærlighed fra Guds side. Gud er altid kærlighed. Også i denne sag.

Hvad med den lille pige, vi mødte i kapitel 1? Hendes ikke-troende mormor lå for døden, og hendes mor anede ikke, hvad

hun skulle svare, da pigen spurgte om mormor ikke kom i himlen.

Er vi kommet videre, eller er moderen stadig nødt til at svare undvigende: »Vi må stole på, at alting ligger i Guds hænder. Gud elsker mormor meget højt.«?

Ja, vi er kommet videre, for svaret behøver ikke længere være *undvigende*. Når moderen svarer, »vi må stole på, at alting ligger i Guds hænder,« kan hun være forvisset om, at netop *Guds hænder* er det allerbedste sted, sagen kan ligge. Guds hænder gør kærlighedens gerninger – også over for mormor og hendes efterladte.